Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Настаўніцкая газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 30(5361)
Аўторак, 12 сакавіка 2002 года

Вопыт

Вегетарыянства гурманам не пагражае

Нават самага пераборлівага перакане ў гэтай высновае прадукцыя Мінскага мясакамбіната. Яе, яшчэ цёпленькую, дэгуставалі работнікі сталічнай сістэмы прафтэхадукацыі. Праўда, сабраліся яны на прадпрыемстве не толькі каб паспытаць мясных прысмакаў.

Прафтэхвучылішча № 38 мае перапрацоўчы профіль і сталыя сувязі з мясакамбінатам. Нават вытворчыя класы ўстановы знаходзяцца на тэрыторыі апошняга. Там і праводзяць свае ўрокі майстры вытворчага навучання. На гэты раз урокі былі адкрытымі, і госці займелі добрую магчымасць пазнаёміцца са спецыфікай перапрацоўчай вытворчасці.

А спецыфіка гэтая пачынаецца ўжо з вучылішча. Устаноў такой галіны захавалася толькі дзве. Ёсць яшчэ аднатыпнае вучылішча ў Оршы, ды яно значна скараціла прыём навучэнцаў. І, вядома, чаму. Не, вегетарыянства тут ні пры чым. Эканамічнае становішча падводзіць. Айчынная перапрацоўчая прамысловасць прыкметна зменшыла свае аб'ёмы з празаічнай прычыны – недахопу сыравіны, то бок, таго самага мяса.

Такая сітуацыя адразу адчуваецца і па рабоце прамысловага гіганта – Мінскага мясакамбіната. Частка яго вытворчых плошчаў увогуле не задзейнічана. Ажыўлены перапрацоўчы працэс толькі ў каўбасным і паўфабрыкатным цэхах. Але не таму, што мяса тут хапае. Як вядома, у вырабе каўбас, пельменяў выкарыстоўваецца фарш. А яго можна рабіць і без мяса, альбо з дабаўкамі. Не сакрэт, што каб знізіць цану на каўбасныя вырабы і гэтым павысіць пакупніцкую здольнасць насельніцтва, гарадскімі ўладамі было прынята рашэнне зменшыць у гэтых вырабах колькасць мяса. Гараджане ўжо прызвычаіліся да мяса-раслiннай прадукцыі, дзе пераважаюць бульба і гарох. Але гурманы ўсё ж не замаркоцяцца. Тут выпускаюць і чыста мясныя вырабы: вяленыя і вэнджаныя каўбасы, паляндвіцы, шынкі. У той жа прапорцыі, што і колькасць заможных пакупнікоў адносна ўсяго гарадскога насельніцтва. А іх, на жаль, нямнога.

– Трэба аддаць належнае кіраўніцтву мясакамбіната, – зазначае дырэктар вучылішча Васіль Сцяпанавіч Мачуйскі. – Пры гэтай складанай сітуацыі ў прадпрыемства ёсць яшчэ справа і да нас. Мяркуйце самі. Пытанні вытворчага навучання, практыкі, працаўладкавання вырашаем разам. І, у асноўным, толькі станоўча. Маем і матэрыяльную падтрымку. Рамонт, абсталяванне – гэта ўжо справа базавікаў. Для нашых калег з бліжняга замежжа – гэта як дзіва. У Расіі, на Украіне, у Малдове ідзе павальнае скарачэнне прафтэхустаноў перапрацоўчай прамысловасці. Галіной верхаводзяць прыватнікі. А навучанне – увогуле платнае.

Сапраўды, мінскую ўстанову ўдалося захаваць у поўным аб'ёме. Колькасць навучэнцаў тут не змяншаецца, а па-ранейшаму застаецца на адной планцы ў 700 чалавек. Выкладаюцца ажно адзінаццаць прафесій, якія можна падзяліць на тры групы: тэхналагічная – па перапрацоўцы мяса, поварская – па прыгатаванні страў, і тэхнічная – па абслугоўванні абсталявання перапрацоўчай прамысловасці. Прафесіі разнастайныя, інтэграваныя, а змест навучання максімальна набліжаны да вытворчасці. І гэта не прыхамаць установы, а патрэба прадпрыемстваў. Акрамя Мінскага мясакамбіната вучылішча пастаўляе кадры на Мінскі мясаперапрацоўчы завод, на вытворчае аб'яднанне "Мясамалако", ва ўпраўленне грамадскага харчавання, на дзяржаўнае аб'яднанне рыбнай гаспадаркі "Дзяржрыбгас". Выпускнікі там працуюць без нараканняў з боку вытворцаў. А ў гэтым, канешне, бясспрэчная заслуга і дырэктара Мачуйскага, і яго намеснікаў Ірыны Мар'янаўны Амбражэй і Анатоля Барысавіча Кірплюка. Навучальны працэс арганізаваны такім чынам, што падлеткі на занятках атрымліваюць максімум ведаў, а практычныя навыкі адпрацоўваюцца да аўтаматызму. На гэта накіравана метадычная работа, укараненне новых тэхналагічных прыёмаў, немалаважную ролю адыгрывае і сучаснае абсталяванне.

На адкрытых уроках майстры вытворчага навучання прадэманстравалі свой вопыт. Хто дагэтуль, здавалася б, ведаў значэнне слова "абваляць", пераканаўся цяпер у памылковасці сваіх уяўленняў. Абваляць – гэта зусім не значыць абляпіць. Абваляць – значыць аддзяліць мяса ад косткі. Менавіта гэтаму працэсу і вучыла будучых спецыялістаў Святлана Станіславаўна Недашкоўская. Вучыла на асабістым прыкладзе, тлумачачы кожны свой рух.

Стаж работы ў майстра немалы: больш дваццаці гадоў, а таму нажом арудавала проста ўсім на дзіва. Навучэнцы назіралі з захапленнем, пакуль самі не паспрабавалі. Ого, няпроста абваляць свіную лапатку! Нават правільна пакласці яе на стале складана: цяжаленная. Але ўсё яшчэ наперадзе: аддзяліць мышачную тканку ад костак перадплечча, аддзяліць мышачную тканку з боку прамянёвай косці і гэтак далей – яшчэ ажно па дзевяці аперацыях. Мала таго, кожнае практычнае заданне падмацоўвалася ведамі па агульнай тэхналогіі мяса, па спецыяльнай тэхналогіі і абсталяванні, па анатоміі жывёл, мікрабіялогіі, санітарыі і гігіене. Ва ўсялякім разе, пытанне, чым адрозніваецца левая свіная лапатка ад правай, навучэнцы засвоілі. (Каб усе так дарослыя яго ведалі!) І толькі на адно пытанне проста словамі не адкажаш. Ад якіх фактараў залежыць якасць і хуткасць работы абвальшчыка? Адказ прыйдзе з гадамі і з вопытам.

Цяжка сказаць, ці купляе хто ў магазіне цэлую свіную лапатку. А вось мець справу з выразкай зручна для ўсіх хатніх гаспадынь.

Таму карысным быў урок Валянціны Паўлаўны Дзіткоўскай. Будучыя выраблялынікі паўфабрыкатаў вучыліся наразаць порцыі з гавяджай выразкі. Мала хто ведаў, што з яе атрымліваецца ажно пяць відаў паўфабрыкатаў.

Валянціна Паўлаўна, як сапраўдны майстар, у кальчужнай пальчатцы на левай руцэ і вострым нажом у правай, умела дэманстравала рабочыя прыёмы нарэзкі:

"Кладзём гавяджую выразку бліскучым сухажыллем уверх. Выдаляем яго з выразкі. Адразаем яе верхнюю частку пад вуглом 45°.

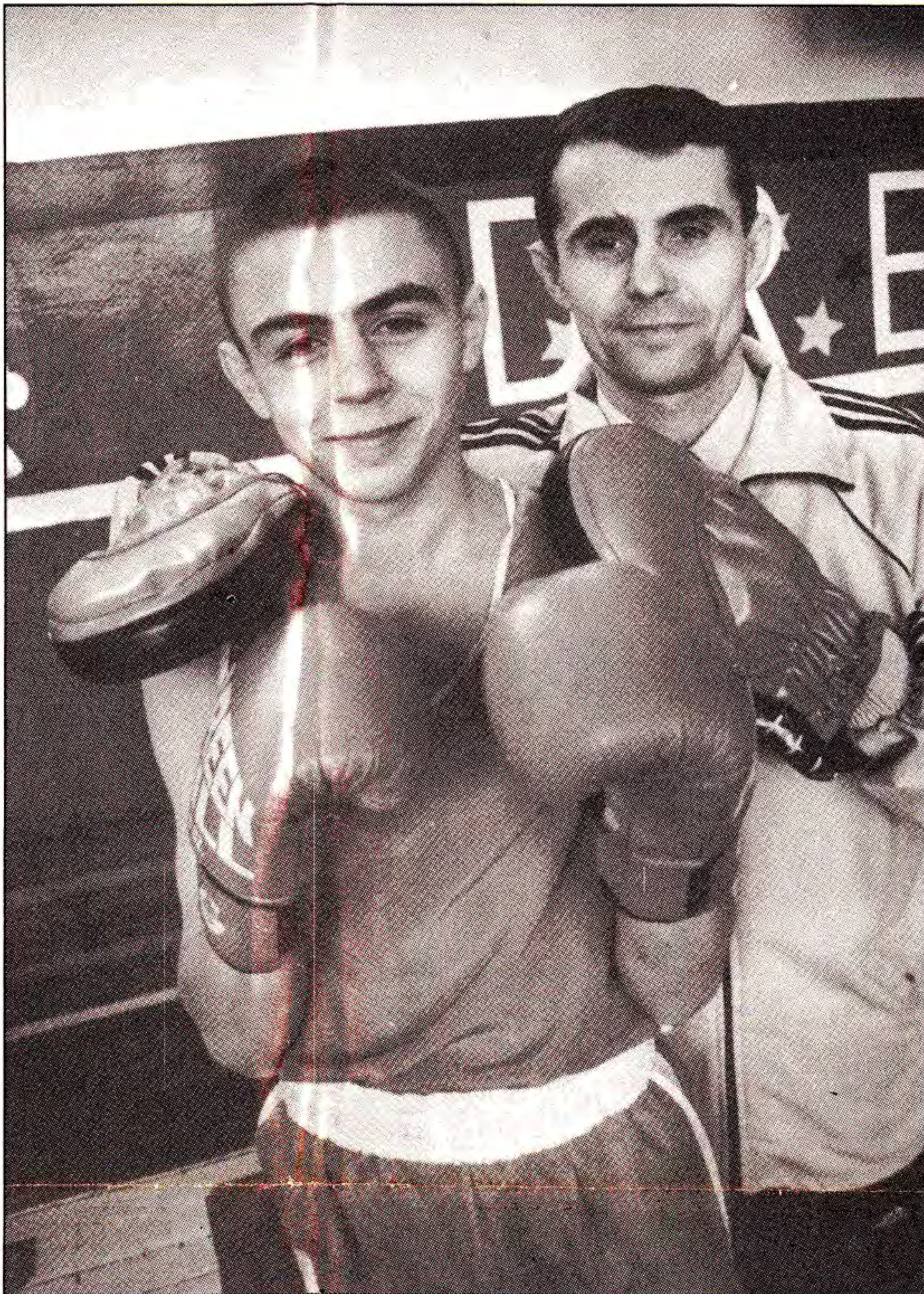
Наразаем парцыённы паўфабрыкат біфштэкс натуральны – 2–3 порцыі. Затым з сярэдняй часткі гавяджай выразкі наразаем філе.

З астатняй – наразаем парцыённа паўфабрыкат лангет, які складаецца з двух частак. Непарцыённыя кавалкі мышачнай тканкі наразаем для шашлыкоў і бефстраганаў".

Гэтая інструкцыя цалкам можа задаволіць любую, нават нявопытную гаспадыню. Але сапраўдных выраблялынікаў мясных паўфабрыкатаў – не зусім. Не менш важна зрабіць порцыі адпаведнай вагі. Кожная з іх павінна важыць 80 альбо 125 грамаў. Нарэзку такіх аднолькавых порцый можна параўнаць хіба што з ювелірнай работай. Рука павінна быць цвёрдая, а вокамер – дакладны.

Валянціна Паўлаўна, сапраўдны ювелір, дасць фору любому. У яе рабоце ні грама хібнасці. Порцыі – роўныя, адной таўшчыні і вагі. А гэта ўжо майстэрства. І толькі крок да яго зрабілі ў час гэтых урокаў навучэнцы. Спасціжэнне сакрэтаў іх будучай прафесіі прадоўжылася потым у цэхах мясакамбіната. Там была работа. Мабыць, вегетарыянства нам усё ж не пагражае. Гурманам на радасць.

Ала КЛЮЙКО.

Аляксандр Сямёнавіч Ягнешык, неаднаразовы прызёр і пераможца чэмпіянату рэспублікі па у-шу, прызёр чэмпіянату Еўропы, выкладае фізічнае выхаванне і вядзе секцыю боксу ў школе вёскі Яглевічы Івацэвіцкага раёна. Цяпер ён трэніруе свайго сына дзесяцікласніка Віталя, які быў прызёрам першынства краіны па тайландскаму боксу, чэмпіёнам Беларусі па боксу, увайшоў у маладзёжную зборную рэспублікі.

НА ЗДЫМКУ: бацька і сын Ягнешыкі.

Фота Рамана КАБЯКА, БЕЛТА.

Падзеі

Адкрыты маладзёжны клуб

Адкрыццё маладзёжнага клуба "T.R.O.E" (што значыць "Права на роўнасць") з адпаведнымі выпадку ўрачыстасцямі прайшло ў Жодзіна на пачатку сакавіка. Тое стала вынікам сумеснага праекта Беларускага грамадскага аб'яднання "Розныя - роўныя" і Жодзінскага тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання сям'і і дзяцей пры падтрымцы амерыканскага дабрачыннага фонду "Counterpart Alliance for partnership".

Праект накіраваны на падтрыманне маладзёжных ініцыятыў. Падчас правядзення папярэдніх семінараў хлопцы і дзяўчаты самі вырашылі, што ім трэба клуб, сустрэчы і актыўнае жыццё.

"Праблема вольнага часу, самарэалізацыі моладзі, асабліва моладзі з фізічнымі абмежаваннямі, стаіць сёння вельмі востра, – кажа Тамара Елісеева, дырэктар жодзінскага цэнтра. – Цяпер у горадзе каля 1,5 тысячы інвалідаў, 30 працэнтаў з якіх – моладзь. Наша база даных па маладых людзях, якім неабходна псіхалагічная дапамога, складае амаль 2 тысячы чалавек. Таму мы з радасцю пайшлі на супрацоўніцтва з "Рознымі – роўнымі" ў стварэнні клуба".

Задача новай установы – дасягненне свабодных і роўных стасункаў моладзі з фізічнымі абмежаваннямі і без такіх. Цяпер у клубе праводзяцца: "круглы стол", дзе абмяркоўваецца працаўладкаванне інвалідаў, экалагічная акцыя па ўпарадкаванні лесу, семінары, вечарыны, дыскатэкі і інш.

Вольга ЗАЙКІНА.

Фестывалі

Белы Замак — 2002

На тры дні Мінскі Палац дзяцей і моладзі ператварыўся ў сярэднявечны пляц, на якім праходзіў V фестываль сярэдневяковай культуры і музыкі "Белы Замак". Ён з'яўляецца старэйшым пасля легендарнага рыцарскага фестывалю ў Мірскім замку і праводзіцца ў Мінску з 1997 года. Ініцыятарам і аўтарам ідэі выступіў "Ордэн Паўночнага Храма" - адно са старэйшых рыцарскіх ваенна-гістарычных аб'яднанняў Беларусі.

Ужо стала добрай традыцыяй наведванне гэтага фестывалю клубамі розных краін: Беларусі, Расіі, Украіны і Польшчы (сёлета прыехала 30 клубаў). Толькі ў "Белым Замку" турнір і бугурт (захоп крэпасці) праводзяцца па сярэдневяковых канонах і правілах XIII ст. Праграма фестывалю насычана мерапрыемствамі, якія найбольш поўна перадаюць атмасферу шматдзённага рыцарскага турніру. Звон мячоў, грукат кальчуг, цоканне шпор, бадзёрыя галасы ўдзельнікаў... Кожны прывёз на фестываль нешта сваё, асабістае: клуб "Ойра" (Пінск) - вызнае шлях рыцарскіх адзінаборстваў, нават дзяўчаты ў іх валодаюць мячом; клуб "Копье" (Мінск) - гэта выдатныя вайкенгі, якія займаюцца рэканструкцыяй эпохі вікінгаў; клуб "Замок Истенбург" (Чарняхоўск, Калінінградская вобл.) - вядзе няроўную барацьбу з часам, займаючыся ўзнаўленнем помніка архітэктуры XIV ст. "Тэўтонскі замак"; клуб "Крепость" (Тула) - займаецца рэканструкцыяй і ўзнаўленнем прыёмаў гістарычнага фехтавання і інш.

Яскравай рысай фестывалю стала яго музычная частка. Выступленні музыкаў суправаджаліся танцамі і рознымі прадстаўленнямі. І ў гэтым не было роўных гасцям з Польшчы. Іх паказальныя выступленні запалілі агонь любові да гісторыі роднага краю ў кожным з сэрцаў прысутных.

Зразумела, што рыцар не можа быць без дамы. Менавіта яны з'яўляліся галоўным упрыгожаннем фестывалю. Сваімі пяшчотнымі ўсмешкамі, ласкавымі позіркамі абранніцы падтрымлівалі мужных воінаў. Не лішне будзе заўважыць, што ўсе свае шыкоўныя ўбранні дзяўчаты стварылі сваімі рукамі. Некаторым, каб зрабіць сабе ўбор, спатрэбілася ажно дзесяць месяцаў. І мужныя рыцары таксама плялі, кляпалі свае кальчугі і даспехі самі.

Кожны клуб стараўся як мага больш наблізіць свае касцюмы да таго часу, рэканструкцыяй якога ён займаецца. Удзельнікі фестывалю з вялікай мужнасцю адстойвалі годнасць сваіх клубаў, паказваючы рыцарскую справу ва ўсёй прыгажосці.

За гэтыя тры дні кожны з прысутных стаў паўнапраўным удзельнікам цудоўнага свята, якое было прысвечана сярэднявеччу і рыцарскім турнірам і прасякнута музыкай менестрэляў, духам рамантыкі, крыжацкіх паходаў і слоўных змаганняў за сэрцы прыгожых дам. Стваралася такое ўражанне, як быццам ты гартаеш добрай якасці падручнік па гісторыі, які так хочацца чытаць і перачытваць, а адклаўшы, зноў узяць у рукі.

Алена ГАЛУЗА.

Назначэнні

Мінскі абласны выканаўчы камітэт сваім распараджэннем назначыў на пасаду начальніка ўпраўлення адукацыі Мінскага аблвыканкама

Данілевіч Таісу Іванаўну

Таіса Іванаўна нарадзілася ў 1958 годзе ў в.Усце Дзятлаўскага раёна Гродзенскай вобласці. У 1982 годзе закончыла Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут, а ў 1999 годзе – Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.

З 1977 па 1979 год працавала настаўнікам Чаланецкай пачатковай школы Салігорскага раёна, а з 1979 па 1981 год – настаўнікам пачатковых класаў сярэдняй школы № 1 Салігорска. З 1985 па 1986 год была настаўнікам гісторыі і арганізатарам пазакласнай і пазашкольнай работы сярэдняй школы № 1 Салігорска, ты з 1986 па 1995 год – арганізатарам пазакласнай і пазашкольнай рабоце, намеснікам дырэктара па выхаваўчай рабоце.

У 1995 годзе працавала загадчыкам аддзела арганізацыйна-кадравай работы Салігорскага гарвыканкама, а з 1995 па 1997 год – загадчыкам аддзела адукацыі Салігорскага гарвыканкама. З 1997 года да лютага 2002 года – старшынёй Салігорскага гарадскога Савета дэпутатаў.

З 5 лютага 2002 года – начальнік упраўлення адукацыі Мінскага абласнога выканаўчага камітэта.

Весткі

Пасвяцілі ў выратавальнікі

У сярэдняй школе №11 г. Наваполацка прайшла вечарына-пасвячэнне ў выратавальнікі вучняў класа па прафесіянальнай падрыхтоўцы па спецыяльнасці "Ліквідацыя надзвычайных сітуацый".

Клас па спецыяльнасці "Ліквідацыя надзвычайных сітуацый" у сярэдняй школе №11 працуе першы год. Ён быў утвораны па ініцыятыве Міністэрства па надзвычайных сітуацыях, Міністэрства адукацыі пры падтрымцы абласнога ўпраўлення МНС і аддзела адукацыі Наваполацкага выканаўчага камітэта. На сённяшні дзень у класе вучыцца 16 хлопцаў. У праграму навучання ўваходзяць не толькі агульнаадукацыйныя прадметы, але і дысцыпліны, звязаныя непасрэдна з пажарнай справай: "Папярэджанне і ліквідацыя надзвычайных сітуацый", "Падрыхтоўка па пажарна-прыкладных відах спорту", спецкурс "Хімія і гарэнне". На больш высокім узроўні ў класе вывучаюць фізіку і матэматыку.

У праграму вечара ўваходзілі розныя конкурсы, у якіх будучыя выратавальнікі маглі паказаць не толькі фізічныя здольнасці, але і артыстызм, уменне знаходзіць выйсце з любой сітуацыі. Ці абяруць у будучым усе вучні класа МНС гэты нялёгкі шлях, пакажа час, а зараз наперадзе ў іх – вучоба і ўмацаванне асабістага здароўя, бо гэта асноўныя крытэрыі для паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы. Юных выратавальнікаў прыйшлі павіншаваць бацькі, сябры, а таксама ансамбль "ФЭСТ" аварыйна-выратавальнага атрада "Палімір", які ўзяў шэфства над вучнямі гэтага класа. На свяце кожнаму з падлеткаў было выдадзена пасведчанне аб тым, што ён з'яўляецца вучнем класа МНС сярэдняй школы №11 г. Наваполацка. На заканчэнне вечарыны хлопцы далі клятву ўсюды і заўсёды шанаваць гонар і званне выратавальніка.

Радавод склалі вучні

У Наваполацкім музеі гісторыі і культуры адбылася навукова-практычная канферэнцыя, мэтай якой стала падвядзенне вынікаў навуковай дзейнасці музея за апошні год. Упершыню на канферэнцыі свае навуковыя даследаванні прадставілі вучні наваполацкіх школ.

Вялікую цікавасць выклікала гісторыка-генеалагічнае даследаванне вучняў 11-й школы, якія пад кіраўніцтвам намесніка дырэктара В.Царэнка працавалі над састаўленнем радаводу знакамітай і унікальнай для Наваполацка сям'і Геновых. Цэлы шэраг прац этнаграфічнага накірунку прадставілі вучні школы №5 Марына Ракшня, Ганна Мароз і іх кіраўнікі – настаўнікі гісторыі Е.Сцепчанка і Г.Сугакова. Супрацоўнікі музея плануюць і ў далейшым праводзіць сумесныя навукова-практычныя канферэнцыі з мэтай прыцягнення да даследчай працы як мага больш цікаўных і дасведчаных маладых новапалачан.

Вольга МІНЯНКОВА.

Класны дэманструе "клас"

У актавай зале абласнога Цэнтра маладзёжнай творчасці нядаўна не было, як кажуць, нават дзе і яблыку ўпасці. А сабрала яна шырокую аўдыторыю з нагоды конкурсу класных кіраўнікоў Ленінскага раёна Брэста.

У фінале прызавыя месцы аспрэчвалі ажно шасцёра ўдзельнікаў. Іх ацэньвалі як журы з вопытных педагогаў, так і гледачы. Згодна з праграмай неабходна было прадэманстраваць педагагічнае майстэрства, уменне адказваць на пытанні вучняў і іх бацькоў, нават паўдзельнічаць у дыскатэцы.

Канкурсанты атрымалі падарункі. А пераможцам стаў Алег Бурда – выкладчык матэматыкі з сярэдняй школы № 18.

– Наш класны – самы класны!

Бадай, так мелі права сказаць пра яго вучні, якія прыйшлі падтрымаць свайго настаўніка.

Шчырыя апладысменты і воклічы гучалі і ў адрас канкурсантаў-настаўнікаў – класных кіраўнікоў Святланы Шломы, Сяргея Аўдзейчука, Вольгі Чарненкі і Галіны Масюк.

Анатоль ХАРЛАМАЎ.

Паважаныя чытачы!

**Працягваецца падпіска на другі квартал 2002 года.
Падпісацца на "Настаўніцкую газету" можна ў любым паштовым аддзяленні ці ў агенцтве "Белсаюздрук"
да 20 сакавіка ўключна**

Настаўніцкая газета – выданне асветнікаў Рэспублікі Беларусь

Падпісны кошт
для індывідуальных падпісчыкаў:
на квартал – 4200 рублёў;
на месяц – 1400 рублёў.
Па ведамаснай падпісцы:
на квартал – 11400 рублёў;
на месяц – 3800 рублёў.
Індэкс для індывідуальнай падпіскі – 63867,
для ведамаснай – 63363.

Дырэктарскае крэда

Сітуацыя поспеху

Яна - энергічны і мабільны чалавек. Ведае, калі трэба ўсміхнуцца, а калі кінуць строгі погляд. Умее ставіць мэты, а потым дасягаць іх. Яшчэ яна - проста прыгожая жанчына і добрая гаспадыня, бо толькі ў добрай гаспадыні заўсёды ва ўсім парадак. У Наталлі Уладзіміраўны Бушнай, дырэктара 1-й сталічнай гімназіі, усё пад кантролем. Яна можа стварыць спрыяльныя ўмовы і вырашыць праблемы - як сапраўдны кіраўнік.

- Наталля Уладзіміраўна, вы з'яўляецеся не першым дырэктарам гімназіі. Колькі часу вы займаеце гэтую пасаду і што атрымалі ў "спадчыну"?

– Першага сакавіка споўнілася дванаццаць гадоў нашай гімназіі. Гэта была першая навучальная ўстанова такога тыпу на Беларусі. І якраз у гэтыя дні спаўняецца тры гады, як я займаю пасаду дырэктара 1-й Мінскай гімназіі імя Ф.Скарыны. Першым жа дырэктарам была Людміла Міхайлаўна Лабадаева. Безумоўна, педагагічны калектыў гімназіі быў першапраходцам у стварэнні сістэмы навучальных устаноў новага тыпу. Што я атрымала ў "спадчыну?" Вельмі высокі прафесійны патэнцыял педагагічнага складу, потым дух гімназіі, які з'яўляецца асаблівым, бо тут лунае дух супрацоўніцтва. Гэта не проста нейкія фармальныя паказчыкі (перамогі на алімпіядах), а ўзаемапавага паміж вучнем і настаўнікам. Ну, і натуральна – нашыя вучні не даюць нам, настаўнікам, заставацца на нейкім адным узроўні – яны настолькі дапытлівыя, што мы павінны развіваць свой патэнцыял далей.

- Ці з'явілася што-небудзь новае за час вашага праўлення?

– Падчас майго дырэктарства мы правялі работу па ўдасканаленні і замацаванні псіхолага-педагагічнай службы гімназіі. І зараз у нас працуе выдатная псіхолага-педагагічная служба. На высокім узроўні ажыццяўляецца вучоба педагогаў. Займаемся асветай адзін аднаго – праводзім тэарэтычныя семінары, канферэнцыі, "круглыя сталы" і г.д.

- Наталля Уладзіміраўна, вы ўжо вопытны кіраўнік ці - як гаворыцца ў адной казцы: "Я не чараўнік, а толькі вучуся?"

– Нейкі час я працавала дырэктарам суседняй школы, таму сякі-такі вопыт маю.

- А ці ёсць у вас свой "рэцэпт" адбору педагогаў для гімназіі?

– У нас заработная плата вышэй, чым у звычайных школах. На працу прымаем на конкурснай аснове – настаўнік год адпрацаваў, потым на паседжанні навукова-метадычнага савета вырашаецца, хто як справіўся, і выбіраюцца лепшыя. Да таго ж кіраўнік павінен быць добрым псіхолагам, ён павінен бачыць чалавека – паглядзець яму ў вочы, выцягнуць з яго пару выразаў, а тады ўсё стане зразумела. Канешне, галоўнае, каб малады спецыяліст валодаў прафесійнымі якасцямі педагога – грунтоўнае веданне і любоў да свайго прадмета, безумоўна, любоў да дзяцей і ўменне творча падыходзіць да падачы матэрыялу. Неабходна, каб настаўнік быў даступны кожнаму вучню.

- Наконт кіраўніка-псіхолага. У сваім багажы вы маеце "фірмовыя" пытанні для тых настаўнікаў, хто жадаў бы ў вас працаваць?

– Ведаеце, самае, так бы мовіць, "фірмовае" пытанне – як вы адносіцеся да сваёй прафесіі? Калі пры адказе ў вачах гарыць агонь, значыць, усё атрымаецца.

- Кіраўнік - гэта не толькі псіхолаг, а яшчэ і прадстаўнік адміністрацыі. Як праходзіць рабочы дзень дырэктара гімназіі?

– Рабочы дзень дырэктара гімназіі можна спланаваць, але іншы раз жыццё можа ўнесці такія карэктывы, што ўсё пойдзе ў другім напрамку. Я стараюся як мага больш быць, як гаворыцца, на людзях. Калі няма сваіх урокаў, я ўсё роўна павінна бачыць дзяцей, педагагічны калектыў, абавязкова павінна пагутарыць з настаўнікамі, некаму сказаць добрае слова, падтрымаць. Не зрабіўшы гэтага, адчуваю, што не выканала сваю праграму на дзень. Зараз мы ўвесь час гаворым пра асобасна арыентаваны падыход у навучанні. Вось такі асобасна арыентаваны падыход павінен быць і ў кіраўніка ў адносінах да сваіх падначаленых. Каб чалавек рос у прафесійным плане, яго трэба заахвочваць. Я не скажу, што толькі і раздаю ўсім усмешкі, іншы раз бываю вельмі строгай, але толькі ў сваім кабінеце.

- Наталля Уладзіміраўна, на вашу думку, якімі якасцямі павінен валодаць кіраўнік?

– Лічу, што кіраўнік любога рангу павінен валодаць аналітычным розумам, прагнастычнымі здольнасцямі, умець глядзець у будучыню. Кіраўнік сам павінен быць вельмі арганізаваным чалавекам, дакладным ва ўсім, паказваючы прыклад сваім падначаленым. Яшчэ раз паўтаруся, што кіраўнік павінен быць добрым псіхолагам. І яшчэ – добрым дыпламатам.

- Вы пералічылі шэраг чыста мужчынскіх якасцей, ды й кіраўнік - гэта больш мужчынская прафесія. Як адчувае сябе жанчына ў гэтым амплуа?

– Жанчыне быць кіраўніком вельмі цяжка. І гэта разумее толькі сям'я, якая, дарэчы, час ад часу скардзіцца, што прыходзіцца сядзець на сасісках. Але што рабіць? Разумееце, калі табе твая праца падабаецца, калі ў цябе атрымліваецца, дык ты сярод ночы прачнешся з думкай аб працы, а не пра асабістыя праблемы – зацягвае. Гэта ўжо лад жыцця. З нашымі настаўнікамі і вучнямі інакш немагчыма. А часам трэба пазаймацца і самаадукацыяй.

Кіраўнік таксама павінен расці прафесійна. У мяне быў вялікі прабел у ведах па псіхалогіі. Зараз магу пахваліцца – за апошнія гады падняла свой узровень у гэтым плане.

- Тым не менш, акрамя таго, што вы - дырэктар, вы яшчэ і настаўнік, прычым вельмі дакладнай навукі - матэматыкі...

– Я вельмі люблю матэматыку, люблю свой прадмет і радуюся таму, што ў маіх вучняў гараць вочы, што яны захопленыя гэтым прадметам. І ўвогуле, маё педагагічнае крэда – каб вучань на ўроку не сядзеў дарэмна, нават калі матэматыка яму і непатрэбная ў вялікім аб'ёме. Ён можа дома "прасачкаваць". Хай сабе яго будучыня, напрыклад – філалогія, але на ўроку папрацаваць павінен.

- З педагагічным крэда ўсё зразумела, а што з дырэктарскім?

– Дырэктарскае крэда... Ведаеце, я вырасла ў сям'і вельмі працавітых людзей. Мае бацькі ўвесь час гаварылі, што трэба працаваць. Я лічу, што мая пасада прызначана для калектыву, для дзяцей, таму я павінна стварыць камфортныя ўмовы як для настаўнікаў, так і для вучняў. Гэта задача адміністратара.

- Напэўна цяжкасцей хапае...

– Не без гэтага. Безумоўна, матэрыяльныя цяжкасці стаяць на першым месцы. Стараемся вырашаць іх самастойна. Вельмі дапамагаюць бацькі, разумеючы, што ў першую чаргу дапамагаюць сваім дзецям. За гэта ім вялікі дзякуй. Што датычыцца вучэбных пытанняў, іх таксама вырашаем самастойна. Разумееце, кожны чалавек павінен выконваць абавязкі на сваім працоўным месцы. Чаму наша краіна так дрэнна жыве? Таму што гэтыя абавязкі не выконваюцца. У кожнага з нас ёсць функцыянальныя абавязкі. Вось нават папка існуе, дзе запісана што павінен рабіць выхавальнік, псіхолаг, настаўнік і г.д. Працаваць у гімназіі цяжка, але цікава.

- Наталля Уладзіміраўна, апошняе пытанне - вам падабаецца ваша праца?

– Калі прыходзіш на дыван і цябе пачынаюць адчытваць літаральна за ўсё, думаеш: хутчэй бы стаць звычайным настаўнікам. Але калі атрымліваецца, дык падабаецца. Як дзеці гавораць – сітуацыя поспеху: калі атрымліваецца, дык і вучыцца хочацца.

- Дзякуй за размову, і поспехаў вам.

Гутарыла Вольга ДУБОЎСКАЯ.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Пачатковая школа

Крыштальныя сасуды

Галоўная каштоўнасць грамадства – дзіця. Настаўнік стаіць ля пачатку развіцця яго асобы. Асцярожна і клапатліва ён дапамагае юнаму чалавеку раскрыцца, усяляе ў яго ўпэўненасць, дае магчымасць адчуць уласную каштоўнасць.

У сваёй рабоце я кіруюся наступнымі перакананнямі:

– Настаўнік павінен сам быць асобай, каб дапамагчы і дзіцяці стаць асобай.

– Працаваць так, каб школа для маленькага чалавека была домам, месцам, дзе ён адчувае сябе ў бяспецы, дзе яму ўтульна, у якім бы душэўным стане ён ні знаходзіўся. Вельмі добра працуе на гэта "Вясёлка настрою", калі дзеці, прыходзячы ў школу, адлюстроўваюць свой настрой у колеры. І калі пасля ўрокаў настрой маіх вучняў змяніўся з сумнага на вясёлы, радасны – гэта для мяне лепшая ацэнка маёй працы.

– Прымаючы ідэі гуманна-асобаснай канцэпцыі навучання і выхавання Ш.А.Аманашвілі, я імкнуся развіваць у сваіх вучняў не толькі розум, але закрануць і тонкія струны душы кожнага дзіцяці, напоўніць іх сэрцы любоўю і даброй, пачуццём адказнасці за сябе і сваіх таварышаў, гатоўнасцю прыйсці адзін аднаму на дапамогу. Гэтаму спрые класны стэнд "Краіна ведаў". Кожны вучань імкнецца працаваць так, каб як мага хутчэй прывесці караблі ў гэтую краіну.

У нашай гімназіі вучацца адораныя дзеці – гэта генафонд беларускай нацыі. Таму навучанне вядзецца на самым высокім навуковым узроўні, выкарыстоўваюцца перадавыя адукацыйныя тэхналогіі, якія даюць не проста веды, а вучаць і самапазнанню, уменню рабіць адкрыцці, творча выкарыстоўваць атрыманыя веды. Найбольш поўна адпавядае сучасным патрабаванням да матэматычных ведаў вучняў матэматыка Ады Адамаўны Ходавай, дарэчы, беларускага аўтара. Яна грунтуецца на апэратарнай канцэпцыі ліку. Аператарная канцэпцыя ліку ў пачатковых класах заключаецца ў тым, што лічбавы сімвал уводзіцца як абазначэнне некаторых аперацый, якія можна выконваць з пэўным матэрыяльным аб'ектам. Гэтая методыка грунтуецца на натуральнай цікавасці малодшых школьнікаў да пераўтварэння матэрыяльных аб'ектаў. Методыка Ходавай – гэта яшчэ і гульневая дзейнасць, займальнасць, што якраз і неабходна пачаткоўцам.

Наша гімназія працуе 11 гадоў па гэтай тэхналогіі і мае пэўныя дасягненні. Так, у вучняў сярэдняга звяна тых класаў, якія займаліся па матэматыцы А.А.Ходавай у пачатковых класах , – стопрацэнтная паспяховасць па гэтым прадмеце, а якасць іх ведаў дасягае 90–95%. А дзевяцікласнікі, выбіраючы кірунак сваёй будучай дзейнасці, аддаюць перавагу таму, дзе матэматыка вывучаецца паглыблена.

Дзеці займаюцца ў многіх гуртках навуковых цыклаў, напрыклад, у клубе "Эрудыт". Але наша задача – памятаць, што маленькі чалавек – гэта крыштальны сасуд, і трэба асцярожна напаўняць яго ведамі, не даць яму разбіцца ад перагрузак, памятаць, што дзеці – гэта яшчэ і здароўе нашай нацыі.

Бацькам сваіх вучняў я заўсёды раю: са шматлікімі, значнымі для нас, дарослых, справамі можна пачакаць, а дзіця чакаць не можа. Менавіта зараз, калі яно расце, фарміруецца, развіваецца – яго час. І мы не можам сказаць яму "Заўтра", яго імя – "Сёння".

Кацярына СВІРЫДОВІЧ, настаўніца пачатковых класаў 1-й гімназіі Мінска.

НА ЗДЫМКУ: матэматычныя "хады" Ходавай.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Ток-шоу: "Не для школы - для жыцця вучымся", *альбо Мастацтва справядлівасці*

Чарговы ўрок. Чарговы клас. Апошняя парта. Вельмі зручнае месца, каб сачыць за настаўнікам, але не за вучнямі. Можна толькі слухаць, адчуваць, назіраць за рухамі іх спінаў, але нельга глядзець ім у вочы - адлюстраванне душы і чалавечай сутнасці, таму адзінае выйсце - прыслухоўвацца да эмацыянальных або спакойных галасоў. Іншы раз гэта рабіць цяжка, бо большую частку ўрока гаворыць настаўнік, а іншы раз - вельмі лёгка, як адбылося ў "чарговым класе", на "чарговым уроку".

Калі я вучылася ў школе, мы з задавальненнем хадзілі на прадмет "Чалавек і грамадства", там можна было паразважаць, выказаць сваё меркаванне наконт рэалій нашага жыцця, таму з ужо настальгічным задавальненнем я ішла на такі ўрок у 11 клас першай сталічнай гімназіі. Мне зноў захацелася стаць вучаніцай, каб прыняць актыўны ўдзел у дыскусіі, а не быць пасіўным гледачом-назіральнікам. Да таго ж, заняткі былі няпростыя як па сваім змесце, так і па форме.

Спачатку пра змест. Урок быў па правах чалавека на тэму "Пазітыўнае права. Натуральнае права". Пачынаўся даволі традыцыйна – з вуснаў настаўніка прагучалі тэма, план, эпіграф, паняцці, якія вучні павінны ведаць, да таго ж, гэта ўсё было запісана на дошцы. Падумалася – самы што ні на ёсць традыцыйны і сумны ўрок! Але Надзея Дзмітрыеўна Жаўняк (настаўніца) задала не вельмі традыцыйнае пытанне: "Якіх мэт вы хочаце дасягнуць падчас урока?" З аднаго боку, вучні нічога не ведаюць – тэма ж новая! А з другога – ёсць тэма, план урока, якія дапамогуць зарыентавацца з мэтамі, таму адразу пасля пытання пасыпаліся адказы: "Ведаць свае правы", "Зразумець прынцыпы справядлівасці" і г.д.

Вось тут хочацца перайсці да формы ўрока, бо дзякуючы ёй ён атрымаўся цікавым, хоць інфармацыя і была досыць цяжкай. Урок прайшоў у форме ток-шоу – у актыўным абмеркаванні наступных паняццяў: права, нацыянальнае права, прынцып справядлівасці, суб'ектыўнае права, аб'ектыўнае права, пазітыўнае, натуральнае права, канцэпцыя правоў чалавека. Шчыра кажучы, я не ведала большай колькасці пералічаных тэрмінаў, таму з цікавасцю слухала іх азначэнні, што "нараджаліся" падчас абмеркавання. "Як вы лічыце, якая роля права ў жыцці грамадства?" – задала натхняльнае пытанне Надзея Дзмітрыеўна. Адказы не прымусілі сябе доўга чакаць.

– Аснова ўсіх законаў – захаванне правоў іншага чалавека.

– Права – спосаб ураўняць усіх людзей перад законам.

"Як звязаны агульначалавечыя каштоўнасці і права?" – задала наступнае пытанне настаўніца.

– Права – мастацтва справядлівасці.

– Асноўная ацэнка крытэрыяў права – справядлівасць.

"Самае галоўнае тое, што кожны з вас можа выказаць свой пункт погляду. Гэта вашае права, – працягвала дыскусію Надзея Дзмітрыеўна. – Але пяройдзем да больш канкрэтнага – што такое аб'ектыўнае права?" Тут быў лекцыйны момант – адзінаццацікласнікі пад дыктоўку запісалі азначэнне. А потым, нарэшце, я даведалася, што ж такое пазітыўнае і натуральнае права. Да таго ж, гэтыя паняцці з'яўляліся асноўнымі на ўроку. Пазітыўнае права – распрацаваныя чалавекам юрыдычныя нормы, замацаваныя законам, які дзейнічае ў сённяшні час. Натуральнае права – сукупнасць праваых нормаў, што гарантуюць выкананне неад'емных правоў чалавека.

Напрыканцы ўрока адбылася добра вядомая многім настаўнікам рэфлексія. "Ці рэалізавалі вы свае мэты, пастаўленыя на пачатку ўрока?" – спытала Надзея Дзмітрыеўна. Зусім неабавязкова гаварыць адказ. Справа не ў гэтым, галоўнае, каб кожны вучань зразумеў, усвядоміў і запомніў тое, што чуў на ўроку. Прагучалі дамашняе заданне (скласці праект "Грамадства, у якім я хачу жыць"), а потым – і званок з урока.

Асноўныя ўражанні ад убачанага і пачутага – разумна, хутка, эмацыянальна і эфектыўна. Звычайны пачатак, але нетрадыцыйны ход урока. Не было такіх момантаў, як тлумачэнне новага матэрыялу, замацаванне новых ведаў. Была дыскусія, жывая размова, у якой настаўнік выступаў у ролі вядучага. Усё адбывалася па сцэнарыі ўжо добра вядомых нам з тэлебачання ток-шоу. Але гэта – толькі адна з форм, якая дае магчымасць разнастаіць і прыгожа абыграць не вельмі просты змест такіх урокаў. Наколькі мне вядома, падручнікаў па правах чалавека няма, існуе толькі дапаможнік, выпушчаны Міністэрствам адукацыі, які, дарэчы, набыць таксама немагчыма. Вось тут настаўніку даецца тая свабода, калі ён вымушаны працаваць творча.

– Як я рыхтуюся да ўрока? Ведаеце, гэта самае пакутлівае і творчае пытанне. Калі тэарэтычны матэрыял яшчэ можна знайсці, дык скласці структуру ўрока так, каб было цікава спасцігаць сухую тэорыю, даволі цяжка. Пры пабудове сваіх урокаў кіруюся логікай, стараюся зразумець, што неабходна маім вучням, іншы раз пытаюся пра гэта ў іх саміх. Такая вось калектыўная творчасць. У асноўным карыстаюся такімі формамі, як дыялог, дыспут, дыскусія, не адхіляю і лекцый, звяртаемся да формы круглага стала, мадэлявання, групавой формы работы, трэнінгаў. Галоўнае, каб ішла жывая, адкрытая гаворка, каб кожны меў магчымасць выказаць сваё меркаванне, – ужо на перапынку сказала мне Надзея Дзмітрыеўна Жаўняк.

Заўсёды цяжка быць першым, але і цікава, бо ты становішся творча свабодным. І разам з тым гэта вельмі адказна – дзеці не даруюць памылак.

Чарговы раз, калі выходзіла ўжо са школы, падумала: бывае чарговы ўрок, чарговая (апошняя) парта, але не бывае чарговых вучняў. Кожны з іх – асоба, якая патрабуе асобасна-арыентаванага падыходу, таму настаўнікі ў апошні час усё больш і больш звяртаюцца да інавацый, прыдумваюць іх самастойна. Зараз наша школа знаходзіцца ў стане эксперыменту, галоўная мэта якога – не нашкодзіць дзіцяці, падрыхтаваць яго да дарослага жыцця, дзе няма ні "двоек", ні "пяцёрак". І лагічна і аргументавана выказвацца павінен умець кожны. Думаю, дарэчы будзе выказванне Сенекі: "Не для школы – для жыцця вучымся". Школа – адна з прыступак у ім. Яна ж – дае магчымасць падымацца вышэй.

Вольга ДУБОЎСКАЯ.

НА ЗДЫМКАХ: "Ёсць цяжкасці? Звяртайцеся да нас!"; Надзея Дзмітрыеўна Жаўняк: "Пазітыўнае права – гэта..."

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Метадычны кабінет

Скарбонка творчасці

Метадычная служба гімназіі ў яе сённяшнім выглядзе сфарміравалася толькі два гады назад, але ўжо сёння з'яўляецца важным звяном вучэбна-выхаваўчага працэсу. Яе дзейнасць вызначаецца канцэпцыяй развіцця навучальнай установы, у якой акрэслены прынцыпы і накіраванасць педагагічнай палітыкі гімназіі ў сучасных умовах з улікам найноўшых уяўленняў аб узроставых асаблівасцях і магчымасцях асобы і канкрэтнага сацыяльнага заказу.

Метадычная сетка гімназіі – дастаткова традыцыйная: навукова-метадычны савет (НМС), прадметна-цыклавыя кафедры, метадычныя аб'яднанні (МА) настаўнікаў-прадметнікаў, школа маладога педагога (ШМП). Акрамя таго, працуюць некалькі творчых груп: па ўкараненні тэхналогіі кааператыўнага навучання ў практыку работы настаўнікаў замежнай мовы, па вывучэнні асноў дэмакратыі і міжнароднага гуманітарнага права, па ўвядзенні інавацыйных тэхналогій у практыку работы пачатковай школы.

Метадычная служба – зладжаны, жывы арганізм, дзейсны і эфектыўны. Усе яе звенні ўдзельнічаюць і ў рэалізацыі дыягнастычных даследаванняў, якія ажыццяўляюцца сумесна з псіхолагамі (іх у гімназіі тры, двое – аспіранты), і ў выпрацоўцы тактыкі адукацыйнага працэсу ў гімназіі на бягучы вучэбны год, зыходзячы са стратэгіі развіцця навучальнай установы, закладзенай у тэматычных комплексна-мэтавых праграмах, аб'яднаных Канцэпцыяй развіцця гімназіі.

Планаванне работы на наступны навучальны год пачынаецца яшчэ ў сакавіку з абмеркавання на метадычных аб'яднаннях поля іх дзейнасці і формы ўдзелу кожнага педагога ў распрацоўцы адзінай метадычнай тэмы гімназіі, а завяршаецца ў маі на пасяджэннях навукова-метадычнага савета, дзе прымаецца праект гадавога плана. На працягу мая-чэрвеня праект дапрацоўваецца, узгадняецца з кіраўнікамі прадметна-цыклавых кафедр, удакладняецца, і да моманту адыходу ў адпачынак кожны педагог ведае, што ўвайшло ў гадавы план работы, і мае магчымасць лепш падрыхтавацца да яго рэалізацыі.

Планы работы асобных службаў: псіхолагаў, сацыяльнага педагога, загадчыка бібліятэкі, прадметна-цыклавых кафедр, саюза гімназістаў, індывідуальныя планы педагогаў – скаардынавана ўключаюцца ў гадавы план.

Важнейшымі складнікамі дзейнасці НМС з'яўляюцца аналіз і карэкцыя работы навукова-метадычнай службы, садзейнічанне развіццю інавацыйнага клімату ў гімназіі. Напрамак гэтай работы вызначыла педагагічная нарада "Традыцыі і інавацыі", якая прайшла ў лістападзе 2001 года. У ходзе яе падрыхтоўкі на пасяджэннях метадычных аб'яднанняў быў праведзены аналіз эфектыўнасці папулярных сёння педагагічных тэхналогій і ацэнена магчымасць іх выкарыстання ў гімназіі з улікам рэальных умоў арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу, як і асабістых магчымасцей педагогаў.

У ходзе дэкады адкрытых урокаў па тэме нарады былі выяўлены "адрасы" інавацыйных пераўтварэнняў у педагагічным калектыве:

– Дальтан-урокі па асобных тэмах праграмы па фізіцы;

– модульныя комплексы па біялогіі;

– тэхналогія дэбатаў і каапэратыўнага навучання на ўроках замежнай мовы;

– навучанне па праграме "Школа-2100" у пачатковай школе;

– тэхналогія педмайстэрняў на ўроках літаратуры;

– тэхналогія калектыўнай разумовай дзейнасці на ўроках гісторыі.

Усё ўбачанае было ўважліва прааналізавана на пасяджэннях прадметных метадычных аб'яднанняў і вынесена на абмеркаванне ўдзельнікаў педагагічнага савета. Станоўчы вопыт знайшоў свой працяг і паслядоўнікаў у далейшай рабоце калектыву.

Трэба адзначыць, што ў гімназіі склалася свая сістэма падрыхтоўкі да педагагічных нарад. Канцэпцыя і папярэдні сцэнарый нарады распрацоўваюцца метадычнай службай і абмяркоўваюцца на НМС, і толькі потым выносяцца на пасяджэнні метадычных аб'яднанняў. Пасля іх прыняцця ўсімі педагогамі пачынаецца практычная работа па падрыхтоўцы: вывучаецца літаратура па праблеме нарады, папаўняецца скарбонка перадавога вопыту, аналізуюцца вынікі дыягностык. Рашэнні любой педагагічнай нарады – плён калектыўнай дзейнасці адміністрацыі, метадыстаў, членаў метадычнага аб'яднання, творчых груп настаўнікаў. Можа, менавіта таму выкананне рашэнняў становіцца справай гонару кожнага члена калектыву.

Метадычныя аб'яднанні настаўнікаў забяспечваюць рэалізацыю новых ідэй і падыходаў да навукова-метадычнай работы, ажыццяўляюць размеркаванне сіл настаўнікаў згодна з іх індывідуальным выбарам па неабходных напрамках работы, садзейнічаюць самарэалізацыі і прафесійнаму росту членаў МА, ацэньваюць і рэкамендуюць да абагульнення цікавы вопыт. У рабоце кожнага метадычнага аб'яднання можна адзначыць уласцівую толькі гэтай групе педагогаў накіраванасць індывідуальнай дзейнасці.

Найбольш паспяховая сфера прыкладання творчых сіл метадычнага аб'яднання рускай мовы і літаратуры – рэалізацыя індывідуальных творчых праектаў па развіццю крэатыўнасці вучняў, падрыхтоўка да алімпіяд, фарміраванне навыкаў даследчай работы, а МА настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры – зварот да нацыянальнай культурнай спадчыны праз далучэнне вучняў да правядзення фальклорна-каляндарных святаў, арганізацыю конкурсных гульняў, КВЗ, віктарын, літаратурных вечарын, работу спецкурса "Цікавае і займальнае беларусазнаўства".

У дзейнасці настаўнікаў прыродазнаўчых дысцыплін выразна прасочваецца планамерная распрацоўка і выкарыстанне ўласных дыдактычных сістэм: модуляў для курса біялогіі, аўтарскага спецкурса "Канфлікталогія" для 7-га класа, універсальнага дыдактычнага матэрыялу па хіміі, сістэмы апорных канспектаў і тэстаў для праверкі ведаў па геаграфіі, удзел у рабоце клуба "Эрудыт" у пачатковай школе.

Практычна кожны член метадычных аб'яднанняў дакладных навук унёс свой уклад у работу па стварэнні адаптыўнай сістэмы навучання матэматыцы, якая рэалізуе прынцып як паміж рознымі ступенямі адукацыйнай сістэмы (у тым ліку падрыхтоўка да прафілізацыі ў старшых класах і да паступлення ў ВНУ), так і паміж рознымі матэматычнымі курсамі.

Метадычнае аб'яднанне настаўнікаў пачатковых класаў вызначае сістэмнасць у асваенні інавацыйных тэхналогій і методык: навучанне матэматыцы па методыцы Ходавай-Петэрсан; "Школа-2100"; развіццёвае навучанне праз сістэму заняткаў па інтарэсах.

У рамках МА выхавацеляў гімназічных класаў працуе некалькі творчых груп, кожная з якіх займаецца распрацоўкай і сістэматызацыяй матэрыялу ў дапамогу арганізатарам пазакласных мерапрыемстваў: сцэнарыяў правядзення класных гадзін па маральнай тэматыцы, сістэмы заняткаў па фарміраванні здаровага ладу жыцця, па прававым выхаванні, тэматыцы бацькоўскіх сходаў.

Асновай работы МА настаўнікаў замежнай мовы стала вывучэнне асобасна арыентаваных тэхналогій дэбатаў і каапэратыўнага навучання, якія развіваюць творчы патэнцыял і камунікатыўныя навыкі вучняў. Плёнам прафесійнага ўзаемадзеяння настаўнікаў замежнай мовы з'яўляецца пастаянны абмен вопытам, увасобленым у канкрэтных дыдактычных, тэматычных і паўрочных распрацоўках, што садзейнічае стварэнню спрыяльных умоў для прафесійнага росту маладых педагогаў, якіх сярод настаўнікаў замежнай мовы даволі многа.

Наогул, радуе тое, што кожнае метадычнае аб'яднанне адным з важнейшых напрамкаў сваёй дзейнасці лічыць падтрымку маладых спецыялістаў і актыўна дапамагае праз сістэму заняткаў у Школе маладога педагога ў рэалізацыі праграмы іх адаптацыі: вопытныя настаўнікі даюць кансультацыі, праводзяць тэматычныя майстар-класы, арганізуюць наведванне ўрокаў і іх абмеркаванне, сумесна з маладымі настаўнікамі распрацоўваюць сцэнарыі ўрокаў.

Вольга АРЛОЎСКАЯ, настаўніца рускай мовы і літаратуры гімназіі №1, метадыст.

Раўнавага і калектывізм – залог здароўя

Эндакрынныя захворванні сустракаюцца ў нашай рэспубліцы даволі часта і займаюць трэцяе месца пасля сардэчна-сасудзістых і анкалагічных. Нярэдка яны носяць цяжкі характар - калі чалавек жыве са сваёй хваробай усё жыццё і калі казаць пра перамогу амаль немагчыма.

І тым не менш у Вольгі Барысаўны Князькінай, загадчыцы Рэспубліканскага дзіцячага эндакрыналагічнага аддзялення на базе 3-й гарадской дзіцячай бальніцы, ёсць падставы для аптымізму. Бо ў плане лячэння эндакрынных захворванняў, у прыватнасці цукровага дыябету, за апошнія некалькі дзесяткаў гадоў навука зрабіла вельмі вялікі крок наперад.

На жаль, 10 працэнтаў хворых на цукровы дыябет - дзеці і падлеткі. У іх часцей за ўсё сустракаецца так званы першы тып дыябету - інсуліназалежны. Гэта значыць, што для падтрымання нармальнай функцыі падстраўнікавай залозы штодзённа неабходны інсулін у ін'екцыях, які ўводзіцца перад кожным прыёмам ежы. У час, калі дзіця заразілася якой-небудзь інфекцыяй, ёсць патрэба ў павялічанай дозе інсуліну. Існуюць інсуліны кароткага і пралангіраванага дзеяння.

Калі раней спосаб уводзення інсуліну быў даволі груваcткім, дык зараз гэта робіцца пры дапамозе спецыяльных ручак-шпрыцаў, падобных да звычайнай аўтаручкі. Існуюць і спецыяльныя прыборы - глюкометры, палоскі-тэсты, якія дазваляюць кантраляваць узровень цукру ў крыві. Усё гэта дае магчымасць дзіцяці і яго бацькам трымаць хваробу пад кантролем. З дапамогай дацкай кампаніі "Нова Норадзск" выдадзена шмат спецыяльнай літаратуры па праблемах дыябету, у тым ліку і дзённікі самакантролю, якія вядуць хворыя дзеці і іх бацькі.

Вольга Барысаўна ўспамінае, як пятнаццаць гадоў таму назад, калі яна толькі пачынала працаваць, у аддзяленне прыводзілі шмат дзяцей з гіпа- і гіперглікеміяй, кетаацыдозам (станам, які пагражае жыццю). Урачы аказвалі неадкладную дапамогу, давалі рэкамендацыі па ладу жыцця і лячэнню. Але інсулін тады быў у асноўным бычыным і свіным, не хапала аднаразовых шпрыцоў, сістэм самакантролю. І немагчыма было адэкватна пракантраляваць далейшы стан хворага. Добра, калі дзіця гадавалася ў адукаваных бацькоў. А калі - у глухой вёсцы? Наступала пагаршэнне зроку, адбываліся збоі ў рабоце нырак, сардэчна-сасудзістай сістэмы. Чалавек станавіўся інвалідам ад ускладненняў.

Увогуле, такая хвароба як дыябет ні ў якім разе не павінна разбіваць у чалавеку яго мару. Трэба рабіць усё магчымае, каб, выконваючы ўсе рэкамендацыі, да гэтай мары наблізіцца. Жыццё з цукровым дыябетам - гэта захаванне некалькіх рэжымаў: адэкватнай інсулінатэрапіі, дыеты, штодзённага кантролю глікеміі (узроўню цукру), актыўнага рухальнага рэжыму. Усё гэта дазволіць калі не пазбегнуць ускладненняў, дык адцягнуць іх на больш позні тэрмін.

У Рэспубліканскім эндакрыналагічным аддзяленні працуе школа для хворых на дыябет. Тут вучаць дзяцей і іх бацькоў перш за ўсё не паддавацца песімістычнаму настрою, захоўваць правілы паводзін з хваробай, ды і проста дзяліцца сваімі радасцямі і бедамі. Школа працуе пяць разоў на тыдзень. Вольга Барысаўна сцвярджае, што дзеці - вельмі ўдзячныя пацыенты. У іх паводзінах - жыццесцвярджальны матыў, няма паглыбленасці ў хваробу.

І з імі цікава не толькі ў моманты лячэння, а і ўвогуле - пагутарыць, паразважаць аб жыцці. Нават хваробы дзеці-аптымісты пераносяць лягчэй. Для тых жа, каму праблема з дыябетам здаецца невырашальнай, праводзяцца кансультацыі псіханеўролага.

Я спыталася ў Вольгі Барысаўны, ці існуюць нейкія забароны на прафесіі для хворых на цукровы дыябет. Зразумела, непажадана выбіраць так званыя экстрэмальныя прафесіі, якія могуць быць звязаны з павышанай эмацыянальнай нагрузкай, прастуднымі захворваннямі, работай на вышыні. Хоць, зноў жа, усё залежыць ад чалавека. За мяжой людзі, хворыя на дыябет, ходзяць у горы, займаюцца спортам. Вядома ж, іх жыццёвы ўзровень дазваляе ім харчавацца высакаякаснымі прадуктамі, прымаць самыя эфектыўныя лекі апошняга пакалення.

Нельга не сказаць аб праблемах, якія, як гэта ні сумна, чакаюць бацькоў, калі іхняму дзіцяці будзе пастаўлены дыягназ "Дыябет". Напрыклад, тыя ж палоскі-індыкатары выдаюцца ў вельмі абмежаванай колькасці. Усяго адна на дзень. А іх трэба чатырыпяць. Калі ж купляць за свой кошт, то камплект палосак у 50 штук каштуе 44 тысячы рублёў. Не заўсёды можна набыць патрэбныя прадукты дыетычнага харчавання. Той жа хлеб для дыябетыкаў не заўсёды можна знайсці ў аддаленых мікрараёнах Мінска. Ды і каштуюць гэтыя прадукты нятанна, хоць дапамога хвораму дзіцяці назначаецца ў залежнасці ад ступені страты здароўя, і часам яна можа быць вельмі малой.

Не абмінулі аддзяленне дзіцячай эндакрыналогіі і тыя праблемы, што датычацца ўсёй нашай медыцыны. Даўно патрэбны тут рамонт. З вялікай дапамогай прадстаўніцтва кампаніі "Шварцкопф і Хенкель" у Беларусі. Нямецкія журналісты ў час адной з камандзіровак у Беларусь адрамантавалі пакой для гульняў. І тым не менш тут [illegible] аддзяленні.

У цукровага дыябету ёсць свая эмблема. Яна сімвалізуе раўнавагу і калектывізм. Раўнавага інсулінавай і іншых відаў тэрапіі, дыеты, фізічных практыкаванняў, як і ўзаемадзеянне паміж медыкамі, калегамі, сябрамі і членамі сям'і, з'яўляюцца вызначальнымі ў кантролі за дыябетам.

Ала ШАЎЦОВА.

Ці пагражаюць падлеткам сіфіліс і ганарэя?

Чатырнаццацігадовая дзяўчына, хворая на сіфіліс, дзякуючы ўрачам нарадзіла здаровае дзіця

Злавацца на тое, што моладзь у нас такая няправільная і распусная, ужо нават неяк банальна. Дый колькі ж можна дарэмна абурацца? Грамадскасці тое надакучыла. Цяпер той жа гнеў гучыць у адрас школьнікаў, і не толькі старшакласнікаў. Маўляў, і кураць яны, і п'юць, і наркотыкі ўжываюць, дый, як толькі дазволіць фізіялогія, кладуцца адзін з адным у ложак. Ці не з адным. І ў сувязі з гэтым некаторыя, вядома, хварэюць.

Дарэчы, зусім нядаўна галоўны ўрач адной з мінскіх дзіцячых паліклінік у інтэрв'ю сказала мне пра тое, што цяпер дзіцячым урачам даводзіцца лячыць сваіх пацыентаў і ад венерычных захворванняў. З гэтым зачапілася размова. То пра адзін такі выпадак пачуеш, то пра другі. Прычым, бывае, у такім кантэксце кажуць пра ўсё тое, што думаеш, ці не характар нацыянальнай катастрофы набываюць такія з'явы. Хацелася б высветліць, які сапраўды маштаб усяго гэтага.

Перш чым расставіць кропкі над "і", накіравалася ў Мінскі гарадскі клінічны скурна-венералагічны дыспансер. Дапамагчы разабрацца пагадзілася намесніца галоўнага ўрача А.У.Кавалёнак.

- Скажыце, калі ласка, Алена Уладзіміраўна, ці шмат школьнікаў праходзіць лячэнне ад венерычных захворванняў у вашым дыспансеры?

- Няшмат, але ёсць. З 1356 хворых, зарэгістраваных у нас за мінулы год, дзяцей да 14 гадоў – 10, падлеткаў – 56. Гэта прыкладна 2,5 працэнта ад агульнай колькасці хворых. [illegible] сіфіліс і ганарэя. Прыкладна такая ж карціна ў працэнтах і па рэспубліцы. Больш небяспечны для гэтых узроставых груп бытавы шлях заражэння. Але ёсць яшчэ асобная, даволі вялікая, група захворванняў – захворванні, што перадаюцца палавым шляхам. Дакладных лічбаў па іх няма, бо для масавага выяўлення адсутнічаюць патрэбныя сучасныя лабараторныя методыкі. Але пра павальную захворвальнасць дзяцей пытанне ставіць нельга.

- Цяпер так часта абураюцца падлеткамі, кажуць, што яны направа-налева ўступаюць у сексуальныя адносіны. Як вы лічыце, мяркуючы па дзіцячай захворвальнасці, ці можна сёння весці гутарку пра наступствы сярод школьнікаў "сексуальнай рэвалюцыі", якая дайшла да нашай краіны ў пачатку дзевяностых?

- Цяжка сказаць. З аднаго боку, выпадкі захворванняў школьнікаў на ганарэю і сіфіліс палавым шляхам – адзінкавыя. Таму казаць пра масавую разбэшчанасць дзяцей нельга. З другога боку, больш сталыя ўрачы кажуць, што раней з'яўленне ў дыспансеры хворага дзіцяці, якое заразілася праз палавы кантакт, было справай выключнай. Таму, напэўна, можна весці размову пра тое, што [illegible] грамадства адбіваецца і на школьніках.

- Ва ўсім свеце, здаецца, ужо задаволіліся сексуальнай свабодай, спалохаліся яе вынікаў. Цяпер, быццам бы, "у модзе" больш строгія паводзіны. Ці пацвярджаецца гэта лічбамі, калі параўнаць цяперашні ўзровень захворвальнасці і дадзеныя за сярэдзіну дзевяностых - час найбольшай папулярнасці ідэй "сексуальнай рэвалюцыі"?

- Сапраўды, у 1996 годзе лічбы захворвальнасці на сіфіліс былі высокімі. Нават ішла размова пра эпідэмію. Называлася шмат розных прычын гэтай з'явы. Магчыма, сказалася і папулярнасць ідэй сексуальнай свабоды. Але трэба мець на ўвазе, што тады быў ўсплёск актыўнасці сіфілісу. Гэта такая сітуацыя, калі ўзбуджальнік гэтай хваробы становіцца вельмі заразным: амаль пры кожным палавым кантакце з хворым у такіх умовах сіфіліс перадаецца. Гэты ўсплёск актыўнасці захворвання быў тады спрагназаваны загадзя. Таму адназначна нельга сказаць, што аказала вырашальнае ўздзеянне на сітуацыю 96-га года.

- Нягледзячы на тое, што заражэнняў праз палавы кантакт сярод дзяцей няшмат, ці можна тых дзяцей умоўна аб'яднаць паводле падабенства, напрыклад, умоў жыцця? Іншымі словамі, ці ёсць нейкія агульныя прычыны, з-за якіх з дзецьмі такое здараецца, ці тут усё індывідуальна?

- Нічога арыгінальнага я тут не скажу. Хварэюць дзеці з праблемных сем'яў: з няпоўных, з такіх, дзе бацькі характарызуюцца асацыяльнымі паводзінамі. Хварэюць дзеці, якія валацужнічаюць. Прычым сярод хворых пераважная большасць – дзяўчынкі. Таму мы прыходзім да высновы, што хлопчыкі ўсё ж такі пазней уступаюць у дарослыя адносіны.

- Ці не раскажаце пару жыццёвых гісторый? Вядома, не называючы дакладных імёнаў.

- Пад наглядам нашага ўрача Ірыны Каменка ёсць дванаццацігадовая дзяўчынка, шасцікласніца. Яе выхоўвае маці, бацька сядзіць у турме. Спачатку да нас прыйшоў яе чатырнаццацігадовы палавы партнёр. У яго ўстанавілі сіфіліс. Ён сказаў, што захварэў пасля кантакту з ёю. Дзяўчынку выклікалі да нас. Яна прыехала разам з маці. Дзяўчынка назвала яшчэ траіх хлопцаў, з якімі яна ўступала ў сексуальныя зносіны. Іх усіх выклікалі. Аказалася, і яны захварэлі на сіфіліс. Потым сярод тых, хто прыйшоў да нас правярацца, аказалася яшчэ шасцёра яе палавых партнёраў.

У Ірыны Іосіфаўны сярод пацыентаў была чатырнаццацігадовая цяжарная дзяўчынка, хворая на сіфіліс. Але яна своечасова прыйшла лячыцца да нас. Скончылася ўсё добра: дзіця нарадзілася здаровым. А часта бывае і інакш (праўда, сярод больш дарослых): цяжарныя хворыя не становяцца ў нас на ўлік, не праходзяць своечасовага лячэння, і дзіця заражаецца таксама.

- Людзі баяцца ісці ў вашую ўстанову. Ну, а тыя дзеці, якія прыходзяць, робяць гэта самі, ці іх прыводзяць бацькі?

- Бывае і так, і гэтак. А бывае, калі захворванне знайшлі ў кагосьці з бацькоў, тады мы правяраем і дзяцей на прадмет заражэння бытавым шляхам. Але ж лячэнне ў нас не мае дэпрэсіўнага характару. Тое, што тычыцца боязі ісці да нас, дык баяцца сапраўды. Але чаго менавіта баяцца, дык і сфармуляваць толкам не могуць. А між іншым, баяцца трэба было б не нас, а наступстваў самалячэння ці адмаўлення ад лячэння. Бо гэта можа прывесці да сур'ёзных праблем са здароўем. Некаторыя, напрыклад, баяцца, што факт іх звароту да нас стане агульнавядомым. Дык магу запэўніць, што такое мы ніколі не даводзім да ведама грамадскасці. Мы захоўваем урачэбную тайну. Да таго ж, гэта раней мы лячылі толькі стацыянарна. Цяпер ёсць магчымасць праходзіць лячэнне амбулаторна. Увогуле, цяпер можна гаварыць пра дэмакратызацыю венералогіі. І мы са свайго боку імкнемся зрабіць так, каб людзі – асабліва дзеці – не баяліся ісці да нас са сваімі праблемамі.

Вольга ЗАЙКІНА.

Важныя дробязі

Раніца пачынаецца з усмешкі

Час ад часу у кожным жаночым часопісе або газеце з'яўляюцца артыкулы, прысвечаныя арганізацыі побыту ў сям'і, наладжванню ўзаемаадносін. Даволі часта ў тых жа выданнях друкуюцца просьбы чытачак дапамагчы вырашыць сямейныя праблемы або даць парады па паляпшэнні сямейнай атмасферы.

Лічу, што не можа быць канкрэтных парад у сферы чалавечых стасункаў – усе людзі розныя. Хаця нейкія "тыповыя задачы", як у матэматыцы, можна "рашаць" па вядомых схемах. Але ўсё роўна ўсё будзе крышку не так. Таму што іншыя ўмовы, асобы ўдзельнікаў і абставіны.

З побытам трошкі лягчэй. У кожнага чалавека ёсць пэўны вопыт. Адзінокія мужчыны або жанчыны сярэдняга ўзросту часам баяцца неяк мяняць сваё сямейнае становішча з-за страху крута змяніць свой побыт, адмовіцца ад нейкіх звычак. Больш за тое, нават калі чалавек тэарэтычна гатовы да гэтага, яму або ёй потым усё роўна даводзіцца даволі цяжка. Кожны з нас з часам выпрацоўвае сваю "тэхніку жыцця". Гэты тэрмін я ўпершыню сустрэла ў кнізе вядомага рэжысёра Інгмара Бергмана. Гаворка там ішла не толькі пра побыт, закраналася і праблема ўзаемаадносін са сваякамі і сябрамі, стасункаў паміж мужам і жонкай. Але цяпер мне хочацца ўсё ж звузіць гэты тэрмін да простых побытавых праблем.

Мой дастаткова вялікі жыццёвы досвед пераканаў мяне, што не трэба адмаўляцца ад чужога вопыту, і вучыцца можна не толькі на чужых памылках, але і на чужых дасягненнях.

Адна мудрая жанчына, даючы напярэдадні вяселля парады сваёй унучцы-сіраце, сказала: "Устанеш раніцай – прычашыся і накармі мужа. А потым усё астатняе".

Удумаемся ў сэнс гэтых слоў. Калі ўспрымаць іх літаральна, дык і ў гэтым выпадку яны нясуць мудрую параду. Прыстойны выгляд жонкі, якая падае сняданак, стварае неблагі настрой у мужа на новы рабочы дзень. А калі разглядаць гэтыя словы ў больш шырокім сэнсе, то выявім шмат цікавага. Але пра ўсё па парадку.

Як паказваюць раніцу сям'і ў многіх кінафільмах? Усе ўсхопліваюцца з ложкаў у апошні момант, на хаду глытаюць кубак кавы або гарбаты і – бягом у школу, на працу. Часта нешта забываецца, нешта не закрываецца, усе злуюцца адзін на аднаго. Раздражненне выходзіць з чалавекам на вуліцу і на рабочае месца. Потым у школе на ўроку сядзіць бледнае і вялае (або празмерна ўзбуджанае) дзіця. Колькі разоў на ўроку, убачыўшы такога вучня, я ціхенька пыталася: "Ты сёння снедаў?" І заўсёды атрымлівала адмоўны адказ.

На маю думку, няма нічога складанага ў тым, каб арганізаваць нармальную раніцу для ўсіх членаў сям'і.

Гаспадыня павінна прытрымлівацца простага, але вельмі важнага правіла: трэба ўстаць на паўгадзіны раней, чым па вашых падліках. Устаньце, прывядзіце сябе ў парадак, потым, спакойная і свежая, ідзіце на кухню і гатуйце сняданак. Калі з вечара вы прадумалі, што будзе на сняданак, і ёсць усе неабходныя прадукты, у вас не будзе праблем. І сямейнікаў старайцеся будзіць не ўсіх адразу, а так, каб не было сутыкненняў у ванным пакоі. І яны павінны мець магчымасць прывесці сябе ў парадак спакойна. А для гэтага разбудзіце кожнага крышку раней. І снеданне павінна быць сытным і гарачым. Магчыма, муж прывык толькі да чаю і бутэрбродаў. Але чай павінен быць свежазавараным, а бутэрброды бываюць гарачыя і халодныя.

Дзеці, на маю думку, павінны раніцай абавязкова есці кашу, макарону або тую ж бульбу. Магчымы разнастайныя віды яечні і многае іншае – было б жаданне. Паўнацэнны сняданак – не раскоша, гэта неабходнасць. І зборы ў школу або на працу не будуць нервовымі, калі і ў дзяцей, і ў дарослых усё сабрана загадзя. Вядома, непрадбачаныя змены надвор'я могуць унесці карэктывы ў адзенне. Але гэта здараецца не так ужо і часта. Калі вы прывыклі прышываць адарваны гузік у той жа дзень, калі ён адарваўся, чысціць абутак з вечара, то раніцай у вас не будзе праблем. Здавалася б, зусім простыя дзеянні, але як мала людзей іх выконваюць. І ніякіх дадатковых фінансавых выдаткаў тут не патрабуецца – толькі вашае жаданне. Калі ў рабочыя дні ніхто з членаў сям'і не абедае дома, вашае жыццё намнога аблягчаецца. Пытанне вячэры вырашыць прасцей. Але перад вячэрай ёсць яшчэ адзін важны момант нашага жыцця.

Часам не паспее муж адчыніць дзверы, як чуе: "Вынесі смецце". Думаю, няцяжка ўявіць, як адчувае сябе чалавек, якога пасля рабочага дня сустракаюць такімі словамі. А прыход жонкі з працы таксама не заўсёды вітаецца словамі радасці. Іншы раз яна чуе нешта накшалт гэтага: "Дзе ты ходзіш, есці хочацца". Або яшчэ што-небудзь, больш саркастычнае. Ды і дзецям не заўсёды хочацца ісці дадому, бо першыя словы часам бываюць: "Дзе ты швэндаўся, зноў урокі не робіш" і інш.

Гэта ўжо пытанні культуры ўзаемін у сям'і.

Пасля вячэры пачынаюцца іншыя праблемы. Нехта хоча слухаць музыку, нехта глядзець тэлевізар, а некаму пара спаць. Для меламанаў выдатным вырашэннем праблемы будуць навушнікі. І суседзі будуць задаволены, і нервовая сістэма родных будзе ў парадку. Але вечарам ёсць і менш прыемныя заняткі, чым забавы. Каб раніцай не было стрэсаў, трэба з вечара падрыхтаваць партфель школьніка, праверыць адзенне, зрабіць загатоўкі для снедання. Калі гэта стане звычкай, дык раніца не будзе сапсавана. І самае цяжкае для многіх – легчы спаць у вызначаны час. Шчыра кажучы, ніколі не разумела бацькоў, якія не могуць прагнаць дзіця ад тэлевізара, калі трэба класціся спаць. Гэта якраз той выпадак, калі трэба прымяніць уладу. Жанчына павінна памятаць, што недасыпанне згубна ўплывае на знешнасць, не кажучы ўжо пра характар. Здавалася б, драбніцы, але з іх складаецца нашае жыццё.

Як вы падаеце сняданак?

Ставіце кубкі з талеркі на цырату? А не спрабавалі пакласці сурвэткі? Або разнастайныя падстаўкі, якія можна цяпер купіць? Ваш стол будзе больш прыгожым. Ні ў якім разе не пачынайце за снеданнем "разбор палётаў". Не ўзбуджайце нервы сваім дамашнім, і ў першую чаргу сабе. Наперадзе – рабочы дзень.

Вы цалуеце сваіх блізкіх перад выхадам з дому? Не? А шкада. Абдымаючы дзіця, вы як бы гаворыце яму: "Я з табой, я цябе берагу!" Падсвядома яно будзе адчуваць сябе абароненым. Калі вашае дзіця прывыкне да такой формы развітання, то і ў падлеткавым узросце яно не адмовіцца ад мамінага пацалунка. Абдыміце і блізкага чалавека, вашую палавінку. Няхай вы толькі дакрануліся шчакой адзін да аднаго, ваша душа будзе адчуваць, што нехта вас чакае, памятае пра вас. Прадбачу пярэчанні жанчын: "Што, пасля ўчарашняга прыходу мужа ў нецвярозым стане я буду яго абдымаць?" Гэта ўжо вашая справа, але калі вы будзеце яго абзываць, ды яшчэ пры дзецях, няма гарантыі, што сёння не будзе яшчэ горш. Зразумела, гаворка не ідзе пра закаранелых алкаголікаў. Мае словы адрасаваныя звычайнай сям'і, няхай і з вялікай колькасцю праблем, але з жаданнем палепшыць свае стасункі. За вас ніхто гэтага не зробіць. Можа, варта паспрабаваць? Ці гавораць члены вашай сям'і адзін аднаму "добрай раніцы" і "дабранач"? Калі не, паспрабуйце іх прывучыць. Гэта не пустая фармальнасць. Я заўважыла, што такія словы гавораць толькі ў добрых сем'ях.

Выхадныя дні прыносяць свае задачы і праблемы. Не сакрэт, што ў жанчыны, якая працуе ў будні, на працягу тыдня амаль няма часу для ўборкі, мыцця, закупкі прадуктаў. Усё гэта застаецца на выхадныя. І вельмі важна правільна арганізаваць дамашнія справы. Ёсць некалькі прыёмаў, якія могуць дапамагчы справіцца з не вельмі прыемнай працай, вызваліць хоць крышку вольнага часу для любімых заняткаў. Але гэта ўжо асобная тэма.

Кажуць, што часу заўсёды не хапае. Але са свайго вопыту я ведаю, што пры разумнай арганізацыі паспець можна многае.

Аляксандра САБАЛЕЎСКАЯ.

Праблема

Студэнты хварэюць на туберкулёз

Сёння стан здароўя студэнтаў, у тым ліку і першакурснікаў, можна ацаніць як слабаздавальняючы. Гэта вынік медагляду, праведзенага пунктам аховы здароўя Беларускага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта імя М.Танка. У ходзе яго высветлілася, што абсалютная большасць студэнтаў першага курса універсітэта мае самыя розныя захворванні.

Тым не менш, па словах Наталлі Лазаравай, загадчыцы пункта, у 2001 годзе назіралася станоўчая тэндэнцыя: агульная колькасць хворых студэнтаў знізілася на 23 працэнтаў у параўнанні з 2000 годам. Магчыма, гэта з'яўляецца "сімптомам" пэўнай стабілізацыі матэрыяльнага ўзроўню насельніцтва параўнальна з апошнімі гадамі мінулага стагоддзя.

Выклікае занепакоенасць, што сярод захворванняў на першым месцы знаходзяцца хваробы органаў дыхання. Гэта сведчыць пра слабую загартоўку і фізічнае развіццё моладзі, а таксама пра забруджанасць навакольнага асяродку.

Адмоўным фактарам з'яўляецца і тое, што значная частка студэнтаў курыць, у тым ліку і дзяўчаты. І гэта – нягледзячы на строгую забарону на курэнне ў вучэбных карпусах універсітэта. Але заўзятыя курцы знаходзяць сабе месца па-за сценамі навучальнай установы. Наступствы ж курэння відавочныя – 35 чалавек маюць падазрэнні на туберкулёз.

Трывожыць і павелічэнне колькасці сардэчна-сасудзістых захворванняў у студэнтаў, што звязана са значнай нагрузкай у працэсе вучобы.

Безумоўна, на стан здароўя маладых людзей уплываюць і жыллёвыя ўмовы. Але ўсім добра вядома, якія цяжкасці існуюць у гэтай галіне. Далёка не ўсіх студэнтаў можна забяспечыць інтэрнатам, а тыя, хто яго атрымаў, жывуць у перанаселеных пакоях. Перспектывы ж на будаўніцтва новых інтэрнатаў у бліжэйшай будучыні – даволі цьмяныя.

– Для ўліку стану здароўя студэнтаў мы праводзім планавыя медыцынскія агляды і флюараграфічныя абследаванні, – паведаміла Н.В.Лазарава. – Маладых людзей, якія маюць праблемы са здароўем, ставім на дыспансерны ўлік. Такія студэнты могуць прайсці курс лячэння ў прафілакторыі два разы на год. Астатнія ж – толькі раз у год.

Анатоль СВЯЦКІ.

НА ЗДЫМКУ: загадчыца пункта аховы здароўя БДПУ імя М.Танка Наталля Віктараўна Лазарава.

Фота аўтара.

Выпадак з жыцця

Спатканне на халоднай лесвіцы

У нашым доме жыве дзяўчынка-падлетак. Гадоў шаснаццаці. І кожны вечар да яе прыходзіць хлопец, крыху старэйшы. Сустракаюцца яны на маім паверсе, у "прылазніку": паміж ліфтам і "чорнай" лесвіцай. Звычайна гутараць дзве-тры гадзіны, калі-нікалі могуць пакурыць ці выпіць бутэльку піва. Можа, хто падумае, што гэта вельмі дрэнна... Але з якога боку паглядзець.

Справа ў тым, што ў апошні год дзяўчынка захварэла. Чым, сказаць складана, але за гэты час яна страціла ледзь не 20 кілаграмаў вагі і ператварылася ў быліначку. А раней была вельмі вясёлай і жывой. Што з гэтага вынікае, скажу пазней.

Хлопец – звычайны, невялікага росту, але, на жаль, з "заечай губой". На "стрэлку" ён заўсёды ідзе чыста апрануты, у вычышчаных ботах. Адчуваецца, што хвалюецца.

І ў сувязі з гэтай сітуацыяй я думаю аб тым, што знайшлі адзін аднаго два не вельмі шчаслівыя чалавекі і ім вельмі добра разам. Хадзіць у госці зараз не вельмі прынята, падлеткі ўсё больш тусуюцца ў пад'ездзе альбо каля яго. І на маленькім пятачку на высокім дзесятым паверсе яны адчуваюць сябе як на іншай планеце. Тут дзяўчына ўяўляе сябе прынцэсай – і адыходзяць убок і хвароба, і праблемы ў адносінах з бацькамі, і іншыя непрыемныя дробязі. А хлопец – тым прынцам, які сустракаецца з гэтай прынцэсай.

Яно, зразумела, не вельмі добра, што дзяўчына злёгку паліць. І сумна, што няма ў іх для сустрэч іншага месца. А яшчэ больш сумна, што ў яе ёсць і маці, і бацька – абодва знешне вельмі прыстойныя людзі, і ўтульная кватэра...

Пройдзе час. Год альбо дзесяць. Вельмі рэдка першае, юнацкае каханне робіцца нагодай, каб стварыць сям'ю і жыць шчасліва разам. Але свой адбітак на лёсах яно пакідае заўсёды. І як важна для нас, дарослых, не загубіць яго парасткі, не кінуць у твар сваёй дачцэ альбо сыну: "Ну, і каго ты сабе выбраў (выбрала)? Глядзець жудасна", а падтрымаць, распытаць пра сябра, яго інтарэсы, захапленні. Можа, і не давялося б тады стаяць худзенькай як быліначка дзяўчынцы на цёмнай халоднай лесвіцы.

Ала ШАЎЦОВА.

Доктар раіць

Ці небяспечны нізкі ціск?

Хворыя даволі часта задаюць гэтае пытанне ўчастковаму тэрапеўту. Адказ на яго не такі просты, бо механізм парушэння рэгуляцыі сасудзістага тонусу пакуль яшчэ недастаткова вывучаны.

Вядома, калі рэзка падае артэрыяльны ціск, напрыклад, з-за крывацёку, вострага інфекцыйнага захворвання, шоку, калапсу, рэакцыі на нейкі лекавы прэпарат, гэта даволі небяспечна. Можа парушыцца кровазабеспячэнне жыццёва важных органаў, і ў першую чаргу галаўнога мозгу, міякарду, нырак. Такому хвораму павінна быць тэрмінова аказана дапамога ў стацыянары.

Часам чалавек адчувае сябе добра, выконвае фізічную і разумовую працу, а пра тое, што ў яго нізкі артэрыяльны ціск (паказанні ртутнага слупка ніжэй, чым 100/60 міліметраў), нават і не падазрае. А даведваецца пра гэта выпадкова, скажам, на прафілактычным аглядзе. Гэта фізіялагічная гіпатанія. Яна не ўяўляе пагрозы для жыцця.

Але калі чалавек скардзіцца на рэзкую слабасць, апатыю, немагчымасць засяродзіцца, пагаршэнне памяці, пачуццё млявасці пасля сну, адзначае залежнасць свайго дрэннага самаадчування ад надвор'я, і асабліва ад рэзкіх перападаў атмасфернага ціску, то гэта сведчыць пра развіццё хранічнай артэрыяльнай гіпатаніі, якая не такая ўжо і бяскрыўдная.

Часам гіпатанія праяўляецца ў выглядзе страты прытомнасці, болем у жываце, непрыемнымі адчуваннямі ў буйных і дробных суставах і мышцах, у мужчын можа парушацца палавая функцыя, а ў жанчын – менструальны цыкл.

Існуе спадчынная схільнасць да гэтага захворвання. Бывае, аднак, што з часам у некаторых людзей, якія пакутуюць ад гіпатаніі, можа развівацца гіпертанічная хвароба.

Для захавання добрага самаадчування вельмі важна весці актыўны лад жыцця, рэгулярна займацца гімнастыкай, кожны дзень рабіць водныя працэдуры. Турыстычныя паходы, хадзьба на лыжах, веласіпедныя прагулкі дапамогуць палепшыць самаадчуванне і ў нейкай меры адновяць рэгуляцыю сасудзістага тонусу. А вось да стымулятараў, якія ўтрымліваюць элеўтэракок, жэньшэнь, лімоннік, звяртацца трэба толькі па рэкамендацыі ўрача.

Алена ЛУКІНА, урач-тэрапеўт.

Калі "пацямнела" ў вачах

Паніжаны артэрыяльны ціск можа назірацца нават у здаровых маладых людзей, якія займаюцца спортам або цяжкай фізічнай працай. Нярэдка гэта носіць характар захворвання - гіпатаніі. Яна праяўляецца ў агульным дрэнным самаадчуванні, галавакружэннях, галаўных болях, млявасці, "пацямненні" ў вачах пры рэзкім уставанні і г.д.

Народная медыцына ведае мноства сродкаў для лячэння гіпатаніі. Прапануем некаторыя з іх.

Настой кветак сухацвету (кмену, жоўтых каціных лапак). 10 г кветак на шклянку крутога кіпеню. Прымаць па 20-30 кропель два разы на дзень перад снеданнем і абедам за 30 хвілін да яды. Можна прымяняць таксама і ў выглядзе настойкі па таму ж рэцэпту.

Настой лісця чартапалоху. Адну сталовую лыжку лісця заліць шклянкай кіпеню, настаяць да ахалоджання, працэдзіць. Піць па паўшклянкі 3-4 разы на дзень. Можна выкарыстоўваць таксама свежы сок з лісця. Прымаць па чайнай лыжцы адзін раз на дзень.

Адвар каляровых кошыкаў і лісця татарніку калючага. Трэба 20 г каляровых кошыкаў і лісця на шклянку вады. Кіпяціць 10 хвілін на слабым агні, настаяць, ухутаўшы на 30 хвілін, працадзіць. Прымаць па сталовай лыжцы 3-4 разы на дзень для падняцця тонусу і павышэння ціску.

Пры паніжаным ціску карысна прымаць партвейн – 100 мл адзін раз у дзень.

Настойка пладоў лімонніку кітайскага. Спіртавая настойка гатуецца ў прапорцыі 1:10. Прымаць па 20-30 кропель на сталовую лыжку вады два разы на дзень перад снеданнем і абедам за 30 хвілін да яды.

Настойка карэнішча і каранёў заманіхі высокай. Гатуецца на 40-працэнтным спірце (1:5). Піць па 30-40 кропель два разы на дзень.

Экстракт радыёлы ружовай (залаты корань). Назначаюць унутр па 5-10 кропель два разы на дзень за 15-30 хвілін да яды на працягу 10-20 дзён.

Карэнішча аеру балотнага – 0,5 часткі, трава будры плюшчападобнай – 2 часткі, трава вербены лекавай – 1 частка, трава дроку фарбавальнага – 1 частка, трава мацярдушкі звычайнай – 2 часткі, трава святаянніку – 7 частак, плады ядлоўцу звычайнага – 0,5 часткі, трава кіпрэю вузкалістага – 2 часткі, лісце мяты перачнай – 1 частка, лісце трыпутніку вялікага – 2 часткі, трава спарыша – 1 частка, плады шыпшыны карычневай – 3 часткі.

2-3 сталовыя лыжкі збору (у залежнасці ад масы цела хворага) насыпаць вечарам у тэрмас і заліць 0,5 л крутога кіпеню. На наступны дзень выпіць увесь настой у тры прыёмы цёплым за 20-40 хвілін да яды.

Лісце бярозы белай – 2 часткі, карэнішча з каранямі дзівасілу высокага – 0,5 часткі, лісце суніц – 1 частка, трава крапівы двухдомнай – 1 частка, плады мардоўніку звычайнага – 2 часткі, лісце мяты перачнай – 0,5 часткі, корань дзьмухаўца лекавага – 2 часткі, лісце смародзіны чорнай – 1 частка, трава татарніку калючага – 5 частак, трава хвастца палявога – 1 частка, плады шыпшыны карычневай – 3 часткі. Гатаваць і прымаць, як і папярэдні збор.

Ніна ДУСЬ, валеолаг паліклінікі № 5 Мінска.

Шануюць і захоўваюць спадчыну свайго земляка паэта Міколы Засіма ў Шанеўскай сярэдняй школе. Тут, у вёсцы Шані Пружанскага раёна, у 1908 годзе нарадзіўся беларускі паэт. Роднай вёсцы, мілым сэрцу краявідам ён прысвяціў многія вершы. У гэтых жа мясцінах партызаніў у гады Вялікай Айчыннай вайны. З дапамогай мясцовай гаспадаркі ў школе створаны музей, дзе сабраны асабістыя рэчы паэта, яго творы, зборнікі вершаў.

НА ЗДЫМКАХ: вывучэннем спадчыны паэта займаюцца сямікласнікі Вольга Станкевіч і Саша Касьян са сваёй настаўніцай Таццянай Канстанцінаўнай Кашкан; вядзе экскурсіі сямікласніца Вольга Касьян.

Фота Рамана КАБЯКА, БЕЛТА.

Министерства образования Республики Беларусь и Российской Федерации, Академия последипломного образования, Московский педагогический государственный университет, Международная Академия наук педагогического образования

проводят 15-17 мая 2002 г. в г.Минске VI Международную научно-практическую конференцию

"Управление качеством образования в интересах устойчивого развития общества".

Проблематика конференции:
- сущность и подходы к определению понятия "устойчивое развитие";
- качество образования: сущность, подходы и реализация;
- планирование работы по повышению качества образования;
- развивающие образовательные технологии;

преемственность в работе учреждений всех уровней образования по повышению качества образования;
- технологии управления качеством образования;
- управление инновационными процессами, проектирование структур управления качеством образования;
- мониторинг качества образования.

Доклады представляются в оргкомитет конференции до 20.02.2002 г. объемом 4-6 полных страниц текста через 1,5 интервала (желательно на дискете).

Сведения об авторе: ФИО (полностью), должность, место работы, адрес и телефон (домашний, рабочий), E-mail представляются на отдельном листе. !

На конференцию могут быть представлены проекты по теме (до 20 страниц текста или на дискете) для презентации на секциях и в "Мастер-классах", организуемых в рамках конференции. Рабочий язык конференции русский.

Заявки на участие принимаются до 15.04.2002 г.

Заезд и регистрация участников в АПО по адресу: г.Минск, ул. Некрасова, 20. Проезд от железнодорожного вокзала трамваем № 1 до ост. "ул.Калинина".

Оргвзнос, эквивалентный 12 у.е., принимается при регистрации участников. Возможно перечисление оргвзноса на р/с АПО: 3622000000391 АСБ "Беларусбанк", филиал 520, код 253, УНН 100377863, ОКПО 05897147 ("Качество образования"). Командировочные расходы за счет командирующих организаций.

Адрес оргкомитета: 220040, г.Минск, ул.Некрасова, 20, Академия последипломного образования, каб. 402. Телефон в г.Минске: 285 78 23 (Добриневская А.И.), 285 78 52.

Тэлепраграма

СЕРАДА, 13 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00 Навіны.
6.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 Навіны.
8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.10 "Сышчыкі". 2-я серыя.
10.05 Здароўе. Тэлечасопіс.
10.30 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.00 "Блакітны веласіпед". Серыял. 1-я і 2-я серыі.
14.30 Час мясцовы.
15.00 Навіны.
15.20 "Гарац". Мультсерыял. Заключная серыя.
15.40 "Прыгоды Шэрлі Холмс"
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
17.00 "Сышчыкі". 2-я серыя.
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Масква-Мінск".
18.45 Меладрама "Каханне салдата".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.40 Спорт-кур'ер.
22.50 "Народжаная рэвалюцыяй". 9-я серыя, заключная. "Апошняя сустрэча". Частка 2-я.
0.20 Навіны.
0.35 Крымінальнае дасье.
1.05 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.10 Смехапанарама Я. Петрасяна.
9.45 "Слабае звяно".
10.35 Смак.
10.50 Бібліяманія.
11.00 Навіны (з субцітрамі).
11.05 "Забойная сіла-2. След бумеранга".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Рускі экстрым.
18.00 "Зямля кахання".
19.00 "Народ супраць".
20.00 Час.
20.35 "Забойная сіла-2. Практычная магія".
21.45 "У Расіі ўсё сакрэт... і нічога тайна!". Фільм 2-гі.
23.30 Начны "Час".
23.00 Крылы.
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

7.00 Весткі.
7.10 Нацыянальны даход.
7.15 Масква - Мінск.
7.30 Дарожны патруль.
7.40 "Госць у студыі". Пралог.
7.50 Весткі - Масква.
8.00 Весткі.
8.10 "Селеста, заўсёды Селеста". Тэлесерыял.
8.45 Сямейныя навіны.
8.50 Экспертыза РТР.
9.00 Тэлесерыял "Вострай фантазій".
9.50 Дзяжурная часць.
10.00 Весткі.
10.20 "Санта-Барбара".
16.00 Весткі.
16.20 Футбол. "Зеніт" (Санкт-Пецярбург) - "Ротар" (Валгаград).
18.00 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.10 Весткі.
19.35 Мясцовы час. Весткі - Масква.
19.55 Тэлесерыял "Трое супраць усіх".
20.50 Да Дня падатковай паліцыі тэлесерыял "Людзі і цені".
22.00 Весткі - Падрабязнасці.
22.20 Весткі-Масква.
22.30 Фільм "Арменія".
23.15 Камедыя "На каго Бог пашле".

КУЛЬТУРА

15.00 Навіны культуры.
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 "Сядзьма чараўніка Бахрама "Прамудры пячкур". Мультфільмы.
16.05 "Машына часу".
16.35 "Бачнае выратаванне". "Немаўля".
17.30 Навіны культуры.
17.50 "Хто мы?" "Караць нельга памілаваць". Перадача 1-я.
18.15 "Страсці па-італьянску". Тэлесерыял.
19.10 Вячэрняя казка.
19.20 Аўтарская праграма А. Васільева "Подых стагоддзя". Фільм 1-ы.
20.00 "Астравы". Сяргей Марцінсон.
20.50 "Не можа быць!". Маст. фільм.
22.30 "Апокрыф". Аўтарская праграма В. Ерафеева.
23.00 Навіны культуры.

НТБ

7.00 Сёння.
7.10 Раніца на НТБ.
7.30 Сёння.
7.35 Раніца на НТБ.
7.50 Серыял "Грамадзянін начальнік". 2-я серыя.
9.00 Сёння.
9.25 Серыял "Дальнабойшчыкі". 8-я серыя.
10.30 "Асяроддзе".
11.00 Сёння.
11.20 Фільм "У агні броду няма".
13.00 Сёння.
13.20 Ток-шоу "Прынцып Даміно". 14.40 Крымінал.
15.00 Сёння.
15.30 "Дасье дэтэктыва Дуброўскага". 15-я серыя.
16.40 Сквапнасць.
17.35 Крымінал.
18.00 Сёння.
18.30 Герой дня.
18.50 "Грамадзянін начальнік". 3-я серыя.
19.55 "Дальнабойшчыкі". 9-я серыя.
21.00 Сёння.
21.35 Футбол. "Манчэстэр Юнайтэд" Англія) - "Баварыя" (Германія).
23.45 Гордан.
1.10 Дзённік Лігі чэмпіёнаў.

СТБ

6.00 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Д'яблік".
7.00 "Жалезны чалавек".
7.30 "Пітэр Пэн".
8.00 "Тэма дня".
8.10 "Віртуальны свет".
8.20 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Сняданак з Лікай".
8.30 "Нешчаслівы папарацы".
10.45 Музычны канал.
11.00 Спартыўныя навіны.
11.15 Навіны СНД.
11.30 "Дарма і Грэг". Камедыйны серыял.
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Відавочца".
12.45 "Анатомія катастрофы". Дак. фільм.
13.45 "Прыпынак па запатрабаванню". 15.00 "24 гадзіны".
15.15 "Пітэр Пэн".
15.40 "Жалезны чалавек".
16.05 "Д'яблік".
16.30 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
17.25 Спартыўныя навіны.
18.00 Навіны СНД.
18.15 "Радыё-кропка".
18.35 "Фільм, фільм, фільм...".
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны". 18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 "Добры вечар, малыш...".
19.30 Драматычны трылер "Неразгаданыя злачынствы".
21.45 "Прыпынак па запатрабаванню".
23.00 "24 гадзіны".
23.15 "Віртуальны свет".
23.40 Гангстэрскі баявік "Джымі".
1.30 Спартыўныя навіны.
1.45 "М 1".

ЧАЦВЕР, 14 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Сышчыкі". 3-я серыя.
10.10 Тэлевітамін.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
12.50 "Блакітны веласіпед". 3-я і 4-я серыі.
14.30 Існасць.
15.00 Навіны.
15.20 "Басні Эзопа". Мультсерыял. 1-я серыя.
15.40 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
17.00 "Сышчыкі". 3-я серыя.
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 Гісторыка-прыгодніцкі фільм "Вока дракона".
20.00 "Лёс чалавека".
20.25 "Наша спадчына".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 Серыял "VIP".
23.45 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.10 Крылы.
9.45 "Народ супраць".
10.35 Смак.
10.50 Бібліяманія.
11.00 Навіны (з субцітрамі).
15.00 "Забойная сіла-2. Практычная магія".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "Самі з вусамі".
17.55 "Зямля кахання".
19.00 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 "Забойная сіла-2. Па-за гульнёй".
21.40 Чалавек і закон.
22.30 Начны "Час".
23.00 Формула ўлады.
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

8.00 Весткі.
8.10 "Селеста, заўсёды Селеста". Тэлесерыял.
8.45 Сямейныя навіны.
8.50 Экспертыза РТР.
9.00 Тэлесерыял "Вострай фантазій".
9.50 Дзяжурная часць.
10.00 Весткі.
10.20 "Санта-Барбара".
16.00 Весткі.
16.20 Камедыя "Гаворачая малпа".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы.
19.00 Весткі.
19.35 Весткі-Масква.
19.55 "Трое супраць усіх".
20.50 Да Дня падатковай паліцыі тэлесерыял "Людзі і цені".
22.00 Весткі - Падрабязнасці.
22.20 Весткі - Масква.
22.30 Кінакамедыя "Правілы вінаробаў".

КУЛЬТУРА

9.15 "Парыжскі часопіс".
9.40 "Бачнае выратаванне".
10.30 "Ох, ужо гэтыя дзеці!".
10.45 "Астравы". Сяргей Марцінсон.
11.30 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 Мультфільмы.
12.15 "Чым жыве Расія.
12.30 М. Кальцоў. "Фельетоны". Выконвае А. Філіпенка.
13.00 "Школа зласлоўя". Частка 1-я.
14.25 Ш.Гуно "Вальпургіева ноч".
14.45 Архітэктурная галерэя.
15.00 Навіны культуры.
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 Мультфільмы.
16.05 Экспедыцыя "Чыж".
16.35 "Бачнае выратаванне".
17.30 Навіны культуры.
17.50 Вячэрняя казка.
18.00 Мультфільм.
18.10 П.Чайкоўскі. "Іаланта". Канцэртнае выкананне оперы.
19.45 "Подых стагоддзя". Фільм 2-гі.
20.30 "Эпізоды".
21.10 "Дакрананне". Маст. фільм.
21.35 "Культурная рэвалюцыя".
22.30 "Джазафрэнія".
23.00 Навіны культуры.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Грамадзянін начальнік". 3-я серыя.
9.25 "Дальнабойшчыкі". 9-я серыя.
10.25 Кватэрнае пытанне.
11.20 Фільм-катастрофа "Скорасць палёту".
13.20 Ток-шоу "Прынцып Даміно".
14.40 Крымінал.
15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
15.30 "Дасье дэтэктыва Дуброўскага". 16-я серыя.
16.45 Увага. Вышук!
17.35 Крымінал.
18.30 Герой дня.
18.50 "Грамадзянін начальнік". 4-я серыя.
19.55 "Дальнабойшчыкі". 10-я серыя.
21.55 Зусім сакрэтна.
23.00 Сёння.
23.25 Гардон.

СТБ

6.00 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Д'яблік".
7.00 "Жалезны чалавек".
7.30 "Пітэр Пэн".
8.00 "Тэма дня".
8.10 "Віртуальны свет".
8.20 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Добра паскардзіцца".
8.30 Драматычны трылер "Неразгаданыя злачынствы".
11.00 Спартыўныя навіны.
11.15 Навіны СНД.
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Вовачка".
12.45 "Анатомія катастрофы". Дак.фільм.
13.50 "Прыпынак па патрабаванню". 15.00 "24 гадзіны".
15.15 "Пітэр Пэн".
15.40 "Жалезны чалавек".
16.05 "Д'яблік".
16.30 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
17.25 Спартыўныя навіны.
18.00 Навіны СНД.
18.15 "Рамонт".
18.35 "Экзотыка".
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны". 18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 "Добры вечар, малыш...".
19.30 Трылер "Мужчынскі характар, ці Танга над прорвай-2".
21.50 "Прыпынак па патрабаванню".
23.00 "24 гадзіны".
23.15 "Віртуальны свет".
23.25 "Арт-экспрэс". Культурнае жыццё сталіцы.
23.45 Камедыя "Вечара ў восем".
1.50 Спартыўныя навіны.
2.05 "М 1".

ПЯТНІЦА, 15 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Сышчыкі". 4-я серыя.
10.05 Сад мары.
10.30 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.10 "Блакітны веласіпед". 5-я і 6-я, заключная серыі.
15.00 Навіны.
15.20 "Басні Эзопа". 2-я серыя.
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць хвілін".
16.20 5х5.
17.00 "Сышчыкі". 4-я серыя.
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.35 Да Дня Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Відэафільм.
18.50 Кінааповесць "Вянок санетаў".
20.15 Дак. фільм пра стыпендыятаў Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.40 Спорт-кур'ер.
22.50 "Камісар Шыманскі".
0.20 Навіны.
0.40 Беларуская дваццатка.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.10 "Самі з вусамі".
9.45 "Слабае звяно".
10.35 Смак.
10.50 Бібліяманія.
11.00 Навіны (з субцітрамі).
11.05 "Забойная сіла-2. Па-за гульнёй".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Навіны.
17.25 Дакументальны дэтэктыў.
18.00 "Зямля кахання".
19.00 Поле цудаў.
20.00 Час.
20.35 Што? Дзе? Калі?
21.45 "Уладзімір Варашылаў". "Гульня - рэпетыцыя жыцця".
22.45 "Іншы час". Праграма М. Лявонцьева.
23.30 Трылер "Чырвоны круг".

РАСІЯ

8.00 Весткі.
8.10 "Селеста, заўсёды Селеста".
8.45 Сямейныя навіны.
8.50 Экспертыза РТР.
9.00 Новая "Старая кватэра".
9.50 Дзяжурная часць.
10.00 Весткі.
10.20 "Санта-Барбара".
16.00 Весткі.
16.20 Прэс-клуб.
17.30 Уся Расія.
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.00 Весткі.
19.35 Весткі - Масква.
19.55 Баявік "Крымінальны аддзел".
21.30 Вострасюжэтны фільм "Акулы".
23.05 "И дольше века..." Дак.публіцыстычная праграма У. Малчанава.
0.00 "Панарама кіно".
1.00 Гарачая дзесятка.

КУЛЬТУРА

9.15 "Партытуры не гараць".
9.40 "Бачнае выратаванне".
10.30 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!".
10.45 "Цытаты з жыцця".
11.30 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 Мультфільмы.
12.15 Чым жыве Расія.
12.30 Малыя музеі Санкт-Пецярбурга.
13.00 "Школа зласлоўя". Частка 2-я.
14.10 Л. Бетховен. Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам.
14.45 Улада факта.
15.00 Навіны культуры.
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 Мультфільмы.
16.05 Сенсацыя. Сенсацыя. Сенсацыя.
16.35 "Бачнае выратаванне".
17.30 Навіны культуры.
17.50 "Са столі".
18.15 "Страсці па-італьянску".
19.10 Вячэрняя казка.
19.20 "Подых стагоддзя". Фільм 3-ці.
20.00 Білет у Вялікі...
20.40 "Марыё і чараўнік". Маст. фільм.
22.45 1001 расказ пра кіно.
23.00 Навіны культуры.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Грамадзянін начальнік". 4-я серыя.
9.25 "Дальнабойшчыкі". 10-я серыя.
10.20 Падарожжы натураліста.
11.20 Наша кіно. "Мачаха".
13.20 "Прычал будзе..." з Ю. Мяншовай.
14.15 Пепсі-чарт.
15.25 Прафесія - рэпарцёр.
15.45 Прыгодніцкі фільм "Асабістай бяспекі не гарантую".
17.35 Крымінал.
18.00, 21.00 Сёння.
18.35 Свабода слова.
20.00 Крымінальная Расія.
"Д'ябальская сумка".
21.50 Прэм'ера НТБ. "Амерыканская гісторыя Ікс".
0.15 Кома.

СТБ

6.00 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Д'яблік".
7.00 "Жалезны чалавек".
7.30 "Пітэр Пэн".
8.00 "Тэма дня".
8.10 "Віртуальны свет".
8.20 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Сняданак з Лікай".
8.30 Трылер "Мужчынскі характар ці Танга над прорвай-2".
11.00 Спартыўныя навіны.
11.15 Навіны СНД.
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Агенцтва".
12.45 "Анатомія катастрофы".
13.50 "Прыпынак па патрабаванню".
15.00 "24 гадзіны".
15.15 "Пітэр Пэн".
15.40 "Жалезны чалавек".
16.05 "Д'яблік".
16.30 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
17.25 Спартыўныя навіны.
18.00 Навіны СНД.
18.15 "М1".
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 "Добры вечар, малыш...".
19.30 Баявік "Чорны гром".
21.40 "Прыпынак па патрабаванню".
22.50 "Віртуальны свет".
23.00 "24 гадзіны".
23.15 "Аўтапанарама".
23.30 "Фільм, фільм, фільм...".
23.40 Камедыя "Пацучнік".

СУБОТА, 16 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 Навіны.
7.10 Серыял "Ключ да палёў". 1-я серыя.
8.00 Серыял "Пятае вымярэнне".
8.30 Існасць.
9.00 Навіны.
9.10 Індыйскае кіно "Вясельны".
11.45 Мультфільм.
12.15 Сад мары.
12.40 Каралеўскае паляванне.
13.00 Здароўе.
13.30 "Дзявочая пара".
14.30 Дак. фільм пра мастака беларускага кіно Я. Ігнацьева.
15.00 Навіны.
15.20 "Камісар Шыманскі".
16.50 Беларуская дваццатка.
17.20 "Пяць цудаў".
17.50 Мультфільм.
18.15 Відэафільм "Дзелавыя людзі".
18.35 З дакладных крыніц.
19.00 Навіны.
19.20 КВЗ. Фестываль Еўраліга.
21.00 Панарама тыдня.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 Камедыя "Плезантвіль".
23.55 "Каралева мячоў".
0.40 Дак. серыял "Успомні аб будучыні".

ГРТ

7.00 Навіны.
7.10 КААПП.
7.35 Следства вядзе Калабкоў.
7.55 Слова пастыра.
8.10 Ігран, гармонік любы!
8.50 Бібліяманія.
9.00 Навіны (з субцітрамі).
9.10 Смехапанарама Я. Петрасяна.
9.45 Смак.
10.05 Дакументальны дэтэктыў.
10.30 У свеце жывёл.
11.10 Здароўе.
11.20 Дэтэктыў "Тайны бацькі Даўлінга".
12.45 "Сярэбраны шар". Юрый Багатыроў.
13.40 "Мікі Маўс і яго сябры".
14.00 Навіны (з субцітрамі).
14.15 Фільм "Прыезджая".
16.10 Творчы вечар Вячаслава Дабрыніна.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.20 Творчы вечар Вячаслава Дабрыніна.
18.00 "Жарт за жартам".
19.00 "Хто хоча стаць мільянерам?".
20.00 Час.
20.30 Камедыя "К-9. Сабачая работа".
22.25 Баявік "Наёмны забойца".
0.30 Канькабежны спорт. Чэмпіянат свету. Класічнае мнагабор'е. Перадача з Галандыі.

РАСІЯ

7.00 Тата, мама, я - спартыўная сям'я.
7.45 "Тэлепузікі".
8.10 Залаты ключ.
8.30 Здароўе і жыццё.
9.00 Пошта РТР.
9.30 Добрай раніцы, краіна.
10.05 "Сто да аднаго".
10.50 "Медыкі".
11.50 Святочны канцэрт, прысвечаны 10-годдзю федэральнай службы Падатковай паліцыі Расіі.
13.00 Весткі.
13.20 Дзённы сеанс. "Добраахвотнікі".
15.00 Футбол. "Крылы Савета" (Самара) - "Спартак" (Масква).
17.00 Весткі.
17.55 Аншлаг.
19.00 Весткі.
19.25 Люстэрка.
20.00 Вострасюжэтны фільм "Па мянушцы "звер"".
21.50 Камедыя "Красуні".
23.45 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1". Гран-пры Малайзіі. Кваліфікацыя.

КУЛЬТУРА

9.10 Дзікія жывёлы.
9.35 Мультфільм.
10.00 Бабуліны рэцэпты.
10.10 Мой цырк.
10.40 ГЭГ.
11.00 Графаман.
11.25 "Залатыя [illegible]".
12.10 "Сарока-злодзейка". Маст.фільм.
13.15 Мультфільм.
13.30 Навіны культуры.
13.45 "Час музыкі".
14.10 "Паляванне на анёла, ці Чатыры каханні паэта і прадракальніка". Дак. фільм.
15.10 Р. Грынберг. "Папрасі мяне зноў". Фільм-спектакль.
16.30 "Рамантыка рамансу".
17.00 "Раз'юшаная Зямля". Тэлесерыял. 1-я серыя.
18.00 "Сферы".
18.40 "Гістарычныя канцэрты".
19.25 Юбілей Дома акцёра.
20.05 "Пакаянне". Маст. фільм. Частка 1-я.
21.50 Навіны культуры.
22.10 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
22.15 "Пакаянне". Частка 2-я.

НТБ

7.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.40 "Люстэрка, люстэрка". 15-я і 16-я серыі.
8.25 Без рэцэпта.
9.00 Сёння.
9.15 "Шчырае прызнанне".
9.45 "Жаночы погляд" з А. Пушкінай.
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.00 Сёння.
11.20 Камедыя "Жандар і жандармэткі".
13.25 Падарожжы натураліста.
14.05 Свая гульня.
15.00 "Сферы".
15.25 Прафесія - рэпарцёр.
16.00 "Прычал будзе..." з Ю. Мяншовай.
16.55 Шоу А. Цэкало.
18.00 Сёння.
18.40 Прафесія - рэпарцёр.
19.20 "Агент нацыянальнай бяспекі-111". 7-я серыя.
20.25 Крымінальны фільм "Апошні байскаўт".
22.40 Усё адразу!
23.20 "Зорныя вароты". 19-я серыя.
0.15 Наша кіно. "Грэх: гісторыя страсці".

СТБ

6.15 "Анатомія катастрофы". Дак.фільм.
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Кот па імені Ік".
8.00 "Хіткліф".
8.30 "Мурашкі".
9.00 "Сферы".
10.00 "Бафі".
11.00 "Экзотыка".
11.15 "Рамонт".
11.30 "Аўтапанарама".
11.50 "Сняданак з Лікай".
12.15 "Свет спорту".
12.45 Прыгодніцкі фільм "Чалавек у цывільным".
14.55 "Сведка".
15.25 "Вовачка".
16.00 "Чалавек-павук".
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "24 гадзіны".
19.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
19.30 Баявік "Таксі".
21.35 Баявік "Маладыя стралкі: паляванне на Білі-Кіда".
0.10 Начны муз.канал.
1.05 "М 1".

НЯДЗЕЛЯ, 17 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 Навіны.
7.10 "Ключ да палёў". 2-я серыя.
8.05 "Аграсвет".
8.30 Арсенал.
9.00 Навіны.
9.10 Слова Мітрапаліта Філарэта на Дараваную нядзелю.
9.20 Мультыклуб.
9.50 Фільм-казка "Залатавалоска".
11.25 "Усё нармальна, мама!".
12.05 Тэлевітамін.
12.30 "Каралева мячоў".
13.20 "Лёс чалавека".
13.50 "Маладая Беларусь". Сямейна-спартыўныя спаборніцтвы.
14.30 "Наша спадчына".
14.45 "І іншыя афіцыйныя асобы".
15.00 Навіны.
15.20 Свет і мы.
15.45 Драма "Няскончаная п'еса для механічнага піяніна".
17.30 Крымінальнае дасье.
18.00 "Сустрэча ў Траецкім".
18.30 "Час мясцовы".
19.00 Планета "АРТ".
19.25 Тэлебарометр.
19.45 Энцыклапедыя беларускага спорту.
20.00 Панарама аналітычная.
20.40 Спорт-кур'ер.
20.50 Камедыя "Сем нянек".
22.05 Тэлевізійны Дом кіно.
22.30 "Жулі Леско".
0.05 "Успомні аб будучыні". Заключная серыя.

ГРТ

7.00 Навіны. 7.10 Служу Расіі!
7.40 Дысней-клуб. "Дзіцяняты джунгляў".
8.05 Ранішняя зорка.
8.50 Бібліяманія.
9.00 Навіны (з субцітрамі).
9.10 "Бесталковыя нататкі" з Дзм.Крыловым.
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 Выратавальнікі. Экстраны выклік.
10.40 Клуб падарожнікаў.
11.20 Дэтэктыў "Тайны бацькі Даўлінга".
12.15 "Самі з вусамі".
12.45 Разумніцы і разумнікі.
13.10 Скарбы Крамля.
13.40 "Мікі Маўс і яго сябры".
14.00 Навіны (з субцітрамі).
14.10 Камедыя "Маленькі кухарчаня".
15.55 Жывая прырода.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Фільм "Сэмідар".
19.15 КВЗ-2002. Першая гульня сезона.
21.30 Часы.
22.45 Фільм "Макароў".
0.35 Канькабежны спорт. Чэмпіянат свету. Класічнае мнагабор'е.

РАСІЯ

7.15 Рускае лато.
8.05 "ТБ Бінга шоу".
8.50 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1". Гран-пры Малайзіі.
11.00 Добрай раніцы, краіна.
11.30 Сам сабе рэжысёр.
12.20 "Гарадок. Дайджэст".
13.00 Весткі.
13.20 Парламенцкая гадзіна.
14.00 Дыялогі аб жывёлах.
15.05 Вакол свету.
15.55 Серыял "Паветраная паліцыя".
16.55 ТБ Бінга навіны.
17.00 Камедыя "Неверагодныя прыгоды Леанарда і Лучана".
19.00 Весткі тыдня.
20.10 Аншлаг.
21.10 Вострасюжэтны фільм "Гадзіннікавы механізм".
23.05 Спорт за тыдзень.
0.05 "Твін Пікс".

КУЛЬТУРА

9.10 Дзікія жывёлы.
9.35 "Пітэр Пэн".
10.45 Нядоўгія гісторыі.
11.00 Тым часам.
11.25 Ток-шоу "Наўздагад".
11.55 "Інтузіяст". Маст. фільм.
13.30 Навіны культуры.
13.45 Магія кіно.
14.10 За сямю пячаткамі.
14.45 Мультфільм.
15.05 "Адна гадзіна з Козінцавым". Дак. фільм.
16.05 Фарух Рузіматаў і Юлія Махаліна ў дуэтах. Ансамблі з "Імперскім рускім балетам".
17.00 "Раз'юшаная Зямля". 2-я серыя.
18.00 "Камера-абскура".
18.40 Экалогія літаратуры.
19.35 Мультфільм.
19.50 М. Брух. Канцэрт № 1 для скрыпкі з аркестрам. Саліст В.Траццякоў.
20.15 Блеф-клуб.
21.00 Навіны культуры.
21.20 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
21.25 Джэм-5.
22.05 "Французская сукенка". Маст. фільм.

НТБ

7.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.40 Пепсі-чарт.
8.10 Сёння.
8.30 Ох, ужо гэтыя дзеці!
9.00 Сёння.
9.15 "Агент нацыянальнай бяспекі-111". 7-я серыя.
10.25 Крымінальная Расія.
11.00 Сёння.
11.20 Фільм "Адзінокая жанчына жадае пазнаёміцца".
13.10 Смачныя гісторыі.
13.25 Служба выратавання.
14.00 Свая гульня.
15.00 Сёння.
15.20 Дог-шоу "Я і мой сабака".
16.15 "Жаночы погляд" А. Пушкінай. 16.50 Вочная стаўка.
17.20 Камедыя "Мая марачка".
18.50 "Агент нацыянальнай бяспекі". 8-я серыя.
20.00 Надоечы. 21.15 Лялькі.
21.35 Фільм "Фара".
23.30 "Зорныя вароты".
0.15 Часопіс Лігі чэмпіёнаў.

СТБ

6.00 "Анатомія катастрофы". Дак. фільм.
7.00 "1/52".
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Кот па імені Ік".
8.00 "Хіткліф".
8.30 "М1".
9.00 "Гадзіна пік".
10.00 "Бафі".
11.00 "Яе звалі Нікіта".
11.50 "Сняданак з Лікай".
12.25 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
12.45 Камедыя "Не хадзіце, дзеўкі, замуж".
14.30 "1/52".
14.45 "Сведка".
15.20 "Агенцтва".
15.55 "Чалавек-павук".
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "168 гадзін Мінска".
19.00 "Добры дзень, доктар!".
19.30 "Аўтапанарама".
19.30 "Радыё-кропка".
19.50 "М1".
20.05 "Арт-экспрэс".
20.20 "Пакуль гарыць свечка...".
20.50 "М1".
21.05 Трылер "Злачынства ў Сан-Францыска".
23.35 "Альфрэд Хічкок прадстаўляе".
0.05 Начны муз. канал.
1.00 "М1".

Дэпартамент кантролю якасці адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванне вядучаму інспектару ўпраўлення кантролю якасці дашкольнай, агульнай сярэдняй і прафесійна-тэхнічнай адукацыі Махаеву Рыгорыю Міхайлавічу з нагоды заўчаснай смерці брата Анатолія.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС: 220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары дасылаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя весткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах. Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны.
Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 1685
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 11.3.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экземпляраў.